

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

„Každému, co se mu líbí“

Etnografie pražské BDSM subkultury

Bakalářská práce

Praha 2017

Petra Vraiová, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Hedvika Novotná

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30.6.2017

.....

podpis

Obsah

1. Úvod	4
2. Teoretická východiska	7
2.1. Subkultura	7
2.2. Subkulturní kapitál	9
2.3. Styl a autenticita.....	11
2.4. Postsubkulturalismus	12
2.5. Prostor	15
2.6. BDSM.....	17
2.6.1. BDSM subkultura v Čechách.....	18
3. Metodologie	20
3.1. Výzkumný problém a cíle výzkumu	20
3.2. Výzkumná strategie	20
3.3. Výzkumná pozice.....	21
3.4. Techniky tvorby dat.....	22
3.5. Výběr informátorů a prostředí	25
3.6. Zpracování dat.....	26
3.7. Etika výzkumu.....	27
3.8. Validita výzkumu	29
3.9. Reflexe procesu výzkumu.....	30
4. Empirická část.....	32
4.1. Být nováčkem	33
4.1.1. Virtualita a realita.....	33
4.1.2. Jít offline	36
4.1.3. Utváření prostoru a jeho produkce	38
4.1.4. Obsah setkávání	41
4.2. Každý jede podle sebe...hledání stylu.....	43
4.3. Být známý je fuška.....	48
4.3.1. Autenticita	51
4.4. Jak to vše zúročit	54
4.5. Kdo ví, jak je to správně.....	57
Závěr.....	59
Seznam literatury	65
Prameny	66

1. Úvod

Má práce se zabývá společenstvím osob, které pojí sexuální preference spojené s bondáží, dominancí, disciplínou, submisivitou, sadismem a masochismem. To vše je souhrnně označováno zkratkou BDSM¹, kterou budu užívat v celém rozsahu své práce.

V rámci svého studia na FHS jsem měla možnost překládat knihu zabývající se BDSM sexualitou z pohledu psychologie², z prostředí USA, ve které bylo značně barvitě popsáno společenství lidí, kteří se kolem BDSM sdružují. Velmi mě zaujalo, jak vysoce organizovaně na mě popis tohoto prostředí zapůsobil. Leitmotiv, který se knihou táhl jako červená nit, se týkal významnosti společenství BDSM pozitivních lidí pro kvalitní život jednotlivce.³ Ta myšlenka mě zaujala a neustále se mi vracela.

Vždy mě zajímaly alternativní formy životního stylu, mezi přáteli mám vyznavače hnutí punk, s nimiž sdílím některé životní názory, ale sama bych se za punkerku zřejmě neoznačila. Stejně tak mám i pár přátel vyznavačů BDSM, s nimiž sdílím otevřený pohled na lidskou sexualitu. Nikdy jsem však nepocítila nutnost stát se součástí širšího společenství sdruženého kolem BDSM, a přesto v knize amerického psychoterapeuta s mnohaletou klinickou praxí jsem se dozvěděla, jak je to pro většinu osob, které se o BDSM kdy zajímaly, důležité.

To pro mě bylo hlavním podnětem ke zvolení si námětu BDSM pro svou bakalářskou práci. Pevnější uchopení tohoto námětu a hledání teoretických východisek, skrze které zkoumat, bylo pro mě bezesporu jednou z nejobtížnějších částí celého procesu konečné krystalizace finálního záměru a podoby práce. Vzhledem k mému startovacímu bodu, kterým byla kniha psaná z pohledu klinického psychologa, jsem se zpočátku nechala nasměrovat na psychologickou perspektivu, přičemž jsem byla od začátku rozhodnutá provádět terénní výzkum, protože jsem byla přesvědčena, že jinak než skutečnou práci v terénu nemohu subjekt svého zkoumání skutečně poznat. Zároveň jsem si byla jistá, že díky své profesi sociální pracovnice, která zároveň pracuje s klienty v terénu, mám dokonalé předpoklady stát se výzkumníci. Zkrátka a dobře, zpočátku jsem se hrnula do výzkumu, v momentě, kdy jsem vlastně ani moc nevěděla, co chci zkoumat. Měla jsem zvolené prostředí, chtěla jsem jako techniky využít zejména pozorování a rozhovory, ale chyběl mi teoretický základ a záměr.

Vrátila jsem se tedy na začátek, změnila jsem vedoucího své práce a hledala nejprve základní teoretický rámec pro svůj výzkum.

¹ TURLEY, E., KING, N., BUTT, T.: It started when I barked once when I was licking his boots!': a descriptive phenomenological study of the everyday experience of BDSM. In: Psychology and sexuology. Routledge. 2011. Roč.2. číslo 3. str.123.

² ORTMANN, D.M., SPOTT, R.A.: Sexual Outsiders: Understanding BDSM sexualities and communities. 1.vyd. Plymouth: Rowman & Littlefield publishers, Inc. 2013. ISBN 978-1-44-22-1735-5.

³ Tamtéž str. 145.

Rozhodla jsem se zkoumat BDSM z pohledu subkulturních studií za pomoci kvalitativních metod výzkumu. Inspirací mi byla práce Margot Weiss: *Techniques of pleasure*⁴, ve které popisuje svůj více než tříletý etnografický výzkum v oblasti BDSM subkultury kolem San Franciska. Autorka monografie se zabývá zejména otázkami reprodukce genderové a rasové nerovnosti, vývojem vnitřní hierarchie subkultury, konstrukcí řádu a dohlížitelství prvků a také její proměnou v souvislosti s pronikáním kapitalistických prvků tržní ekonomiky do její struktury. Její práce je značně inspirována dílem Michela Foucaulta.

Věděla jsem, že není předmětem bakalářské práce pouštět se do takto intenzivního a náročného výzkumu, jak z hlediska času, tak množství zpracovaných dat a šíře tématu, navíc prostředí české BDSM subkultury je v některých aspektech odlišné od USA, což je dáno jak historickokulturním vývojem, tak geografickým rozsahem sledované oblasti.

Rozhodla jsem se tedy, že se chci v první řadě zabývat popisem toho, jací vlastně členové subkultury jsou, čeho si cení a jak vypadá vstup do subkultury. Protože je jedním z mých teoretických východisek teorie Petera Bourdieu a zejména pak Sarah Thorton v podobě subkulturního kapitálu, rozhodla jsem se zaměřit se na sledování forem a způsobu distribuce tohoto kapitálu, jakož i jeho transformaci v kapitál ekonomický. V rámci teoretického studia jsem se samozřejmě setkala i s pojmy stylu a autenticity⁵, ve své práci se zaměřuji především na to, co je pomocí stylu komunikováno, a jak vnímají autenticitu samotní členové subkultury. Zkoumám také charakter prostoru, kde se členové subkultury scházejí z hlediska konstituování mechanismu regulativu a působení na jedince při samotném vstupu do prostředí subkultury.

Nepodařilo se mi najít v českém prostředí práci, která by se zabývala BDSM z pohledu subkulturních studií. Tématem BDSM se systematicky zabývá Jozífková, která se stručně věnuje také komunitám sadomasochistických jedinců⁶ a jejich socializačním funkcím. Řezníčková ve své práci⁷ podrobně popisuje prostředí pražského BDSM klubu a stejně tak Pospíšil⁸. V rámci práce, která se snaží vyvrátit či potvrdit tvrzení, že sadomasochismus nemusí představovat sociálně patologické jednání⁹, popisuje Čičmanec také BDSM svět a komunity. Ve své práci jsem se rozhodla nezabývat se jakkoliv sociální patologii, deviacemi a mezinárodní klasifikací nemocí. BDSM jakožto sexuální parafilie není předmětem této práce, stejně jako nejsou předmětem této práce otázky kolem sexuálních aktivit. Nebudu proto

⁴ WEISS, M.: *Techniques of pleasure: BDSM and the circuits of sexuality*. Vyd 1. USA: Duke university press. 2011. ISBN 978-0-8223-5159-7.

⁵ HEBDIGE, D.: *Subculture: The meaning of style*. London & New York: Routledge. 1997. ISBN 0-415-03949-5.

⁶ JOZÍFKOVÁ, E.: *Sexuální submisivita, dominance a fenomén sadomasochismu*. Doktorská disertační práce. Praha: PF UK. 2007. str.53-60.

⁷ ŘEZNÍČKOVÁ, Z.: *Proces coming outu u žen se zaměřením na BDSM: analýza výpovědí návštěvnic BDSM klubu v Praze*. Bakalářská práce. Praha: FHS UK. 2011

⁸ POSPÍŠIL, M.: *Vnitřní coming out u lidí praktikujících BDSM*. Diplomová práce. Olomouc: FF UPOL. 2013.

⁹ ČIČMANEC, N.: *Sadomasochismus sexuální variace, životní styl*. Diplomová práce. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně FHS.2009.

věnovat žádný prostor jejich popisům, ani argumentaci, zda BDSM aktivity jsou nebo nejsou sociální patologií. Stejně tak není cílem mé práce sepsat sborník slangových výrazů, které se v daném prostředí vyskytují.

Cílem mé práce je popsat, skrze vlastní pozorování a výpovědi jednotlivých aktérů, jaká česká BDSM subkultura je. Doufám, že má práce přinese alespoň částečný náhled do vnitřních mechanismů této subkultury a umožní tak lepší porozumění i lidem, kteří se s ní setkali pouze prostřednictvím masmédií. Podobně jako punk není jen o tom být špinavým povalečem, není BDSM jen o tom „být tím, před kterými nás rodiče varovali“¹⁰.

Přestože sexualita není předmětem mé práce, tak je podstatnou záležitostí subkultury, proto je jakýkoliv výzkum v oblasti BDSM velmi citlivý na zachování soukromí a anonymity jednotlivých aktérů. S ohledem na tuto skutečnost se ve své práci snažím o co nejvěrnější zachycení reality, se kterou jsem se během výzkumu setkala, na druhou stranu pravá jména nebo přezdívky jednotlivých aktérů, jakož i míst, jsem z etických důvodů pozměnila.

¹⁰ Bdsm.cz: magazín. [online] ©1998-2011. [cit. 2017-05-27] Dostupné z <http://www.bdsm.cz/>.

2. Teoretická východiska

V následující kapitole se pokusím shrnout a popsat jednak základní koncepty, se kterými ve své práci operuji, a také základní teoretická východiska, která jsem použila jako rámování svého výzkumu. Tato část práce se nesnaží být vyčerpávajícím souhrnem teorie k jednotlivým konceptům, ale má umožnit další pochopení mého uvažování během provádění samotného výzkumu.

2.1. Subkultura

Rozhodnutí užít koncept subkultury jako výchozí teoretické zázemí nebyl tak samozřejmý, jak by se na první pohled mohlo zdát. V textech, které se BDSM problematikou zabývají, jsem narazila jak na pojmy subkultura, tak na pojmy komunita nebo (méně častěji) například scéna. V některých textech docházelo i k zaměňování pojmu komunita a subkultura.¹¹ Subkultura má ke komunitě blízko, nebo spíše snad komunita k subkultuře – tím, že subkultura je výsledkem produkce určité skupiny či komunity lidí¹². Jisté je, že během provádění svého výzkumu jsem se – jak v rámci studia tematických diskuzních fór, tak v rámci rozhovorů – setkávala s užíváním pojmu komunita, což je z úst vlastních aktérů pochopitelné vzhledem k osobnímu vztahování ke skupině.

Nenašla jsem jedinou definici subkultury, na které by se odborná literatura shodla, naopak ve většině studovaných zdrojů jsem našla definic větší množství s poznámkou, že definice kultury je vždy nejednoznačná, což je také často předmětem její kritiky. Vždy jde o to, z jakého teoretického směru, školy a od jakého autora či autorky pochází.¹³

Na tomto místě se tedy nemohu vyhnout alespoň stručnému popisu historie subkulturních studií, pro které jsou zásadní dva směry zkoumání, a to tzv. „chicagská škola“ založená ve 20. letech 20. století, pro kterou bylo typické nahlížení na subkulturu jako na deviantní odchylku od hlavní kultury. Druhým směrem je pak „birminghamská škola“ založená v 60. a 70. letech 20. století, jejíž optikou byl vzdor a třídní boj. V souvislosti se vzdorem je nutno zmínit také pojem kontrakultura, což je subkultura, která ostře vystupuje proti většinové kultuře tím, že její hodnoty a zájmy jsou v opozici.¹⁴ Vracím se tedy opět

¹¹ ČIČMANEC, N.: Sodomasochismus sexuální variace, životní styl. Diplomová práce. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně FHS.2009.

¹² KOLÁŘOVÁ, M.(Ed.): Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v České republice. Vyd.1.. Praha: SLON. 2011. ISBN 978-80-7419-060-5. str. 15.

¹³ Tamtéž str.14.

¹⁴ HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H.: Hudební subkultury. In.: JANEČEK, P. (ed.): Folklor atomového věku: Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti. Praha: Národní muzeum, FHS UK. 2011. ISBN 987-80-87398-11-1. str. 94-96.

k nejednoznačnosti pojmu a nutnosti uvedení alespoň některých definic, aby se dal subjekt mého zkoumání alespoň částečně ohraničit, přičemž lze vyzorovat, že definovat subkulturu lze jednak skrze její podstatu, a také skrze funkci. Vybírám ty definice, jež odráží má teoretická východiska:

Etymologie pojmu prozrazuje, že sub-kultura je podkategorie kultury.¹⁵ Podmnožina, jež obsahuje své vlastní vzorce chování, činností a symbolických významů, které jsou uchovávané a předávány. Dalo by se říci, že subkultura je definována kulturou, ale jak bylo řečeno již samotným Hebdigem: „kultura je pojem nechvalně proslulý svou nejednoznačností“¹⁶

Bell definuje subkulturu jako: „relativně koherentní sociokulturní soustavy, které v rámci společnosti představují svět sám pro sebe“.¹⁷ Aby mohly tvořit svět sám pro sebe, je zapotřebí, aby se od zbytku společnosti nějakým způsobem odlišovaly. Toto odlišení je tím hlavním znakem, které umožňuje subkulturu vymezit. Ostrost tohoto odlišení je různá, Thorton například kritizuje birminghamskou školu za přepolitizování aktivit subkultur mládeže. Zdůrazňuje, že subkultura nestojí přímo proti, nebo kontra většinové kultuře.¹⁸

Subkultura je označení pro skupinu lidí, jež spojuje společný zájem, díky tomuto zájmu se její členové mohou odlišit od masy anonymních lidí.¹⁹ Velikost subkultury tak není určující pro svébytnost její existence, důležitý je sdílený zájem, který může být sdílen jak napříč národy, tak i napříč kontinenty. Z tohoto pohledu může nabývat subkultura globální podoby.

¹⁵ KOLÁŘOVÁ, M.(Ed.): Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v České republice. Vyd.1. Praha: SLON. 2011. ISBN 978-80-7419-060-5. str. 14.

¹⁶ HEBDIGE, D.: Subculture: The meaning of style. London & New York: Routledge. 1997. ISBN 0-415-03949-5. str. 29.

¹⁷ BELL, D. Kulturní rozpory kapitalismu. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. ISBN 8085850-84-2. str. 83.

¹⁸ THORNTON, S.: The social logic of subcultural capital. In: THORNTON, S., GELDER, K.: The subcultures reader. London: Routledge. 1997. ISBN 100415127270. str. 201.

¹⁹ KOLÁŘOVÁ, M.(Ed.): Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v České republice. Vyd.1.. Praha: SLON. 2011. ISBN 978-80-7419-060-5. str. 15.

2.2. Subkulturní kapitál

Jedna ze základních linek mého výzkumu sleduje formy a toky kapitálu v subkultuře. Nejzásadněji se opírám o teorii subkulturního kapitálu, jak byla popsána Sarah Thorton. Thorton čerpá základ v díle Pierra Bourdieu, zejména jeho knihy *Distinkce* a dalších esejů, které se zabývají spojitostí mezi vkusem a sociální strukturou.

Bourdieu popisuje různé formy kapitálu, které umísťují lidské společenství do multidimenzionálního prostoru, oproti klasické vertikální stratifikaci. Rozlišuje **kulturní kapitál**, který lze získat skrze výchovu a vzdělání, související s třídní odlišností. Na rozdíl od toho popisuje dále **kapitál ekonomický**, který nemusí být vždy v souladu s množstvím kulturního kapitálu – člověk může zbohatnout a nebýt z „dobré“ a vzdělané rodiny. Bourdieu zavádí ještě třetí formu **sociálního kapitálu**, který čerpá ne z toho, co člověk vlastní nebo co zná, ale koho zná, jedná se o síť vztahů, do které mám nebo nemám přístup. Všechny tyto formy kapitálu se dají dál vnitřně členit. Průnikem sociálního a kulturního kapitálu vzniká **symbolický kapitál**, který, podobně jako kapitál ekonomický, produkuje ve společnosti nerovnosti.²⁰

Thorton zde navazuje ve svém vlastním výzkumu pojmem subkulturní kapitál. Říká, že „subkulturní kapitál přisuzuje hodnotu svému vlastníkovvi v očích relevantního sledujícího.“²¹ Subkulturní kapitál může být materializovaný ve formě stylového oblečení či žádoucích předmětů, je to takový bratr kulturního kapitálu. Jeho obsahem může být znalost toho, co letí, jak se mluví. Thorton také odlišuje subkulturní kapitál od konceptu kulturního kapitálu důležitou rolí konzumace médií, ať už se jedná o časopisy, různé –ziny anebo v dnešní podobě třeba diskuzí ve skupinách na internetu. Subkulturní kapitál se dle Thorton upevňuje a šíří skrze média. Thorton nezapomíná také zdůraznit, že subkulturní kapitál není tolik vázán na třídní rozdělení a vytváří tak určitou iluzi rovnosti. To, co údajně definuje kulturní kapitál jako kapitál, je jeho schopnost přeměny v kapitál ekonomický. Thorton argumentuje, že i subkulturní kapitál se dá takto přeměňovat. Například designér oblečení může profitovat ze svého subkulturního kapitálu. Jako příklad uvádí dále hudební producenty či žurnalisty, jakožto nositele subkulturního kapitálu klubové scény. Thorton také identifikuje prostor, ve kterém subkulturní kapitál funguje, jako alternativní svět mladých s touhou po beztřídnosti, kde je beztřídnost pouhou strategií přehlížení skutečného třídního zařazování. Je to

²⁰ BOURDIEU, P.: The forms of Capital. In: RICHARDSON, J.E. (ed.): Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education. New York: Greenwood press. 1986. ISBN 10-0313235295. str. 47-56.

²¹ THORNTON, S.: The social logic of subcultural capital. In: THORNTON, S., GELDER, K.: The subcultures reader. London: Routledge. 1997. ISBN 100415127270. str. 202.

způsob, jak obejít ustálené struktury k vytvoření struktur nových, které však fungují na stávajících principech.²²

Ve svém výzkumu tedy vycházím z konceptu subkulturního kapitálu tak, jak byl Thornton popsán, a snažím se lokalizovat jeho zdroje v BDSM subkultuře. Pozornost věnuji také jeho proměnám v kapitál ekonomický.

²² THORNTON, S.: The social logic of subcultural capital. In: THORNTON, S., GELDER, K.: The subcultures reader. London: Routledge. 1997. ISBN 100415127270. str. 200-209.

2.3. Styl a autenticita

Ve svém výzkumu se ptám po stylu BDSM subkultury. Co to však je styl a jak jej v bádání uchopit? O stylu můžeme mluvit jako o vnějším projevu vnitřních hodnot dané subkultury. Skládá se ze tří složek, které jsou vzájemně propojené. První z nich je vizualita, ke které patří jak oblečení, tak účes, různé doplňky, zkrátka celkový vzhled nositele. Další složkou je vystupování, nebo také chování, a poslední je slang, ke kterému patří nejen mluva obecně, ale také znalost významů symbolů. Styl je nejen demonstrací ideologie subkultury, ale také klíčem k rozpoznání jejích členů.²³

Hebdige mluví o tom, že subkultury jako takové nestojí mimo nebo vně veškerý okolní svět. Nejsou žádnými privilegovanými formami svébytné existence a jako takové jsou součástí širšího dění ve světě, jejich zájmy a hodnoty nejsou vždy v naprosté opozici vůči většinové společnosti. To znamená, že zároveň s celým zbytkem společnosti prožívají i její nerovnosti, útlaky, agresi i strachy. Subkultury se s těmito skutečnostmi vyrovnávají po svém, totiž ve svém stylu. Ne vždy může být původce zřejmý, jako příklad uvádí Hebdige Davida Bowieho, jehož snový svět, který prezentuje, zdá se být na míle vzdálen realitě, ale ve skutečnosti se dá číst jako poselství úniku ze třídy, ze sexismu pohlaví, z puritánské rodičovské kultury a zpochybnění stereotypů.²⁴ BDSM je také fantazijní svět, kde si každý tvoří svou identitu, a kde sexualita je tekutá, přelévá se dle libosti bez hodnotových soudů okolí. Při zkoumání stylu je důležité si tedy uvědomit, že jeho kořeny nepochází samy ze sebe, nerostou z vakua, ale vždy jsou v nějakém vztahu ke svému okolí – ať už je to „vymezení se vůči rodičům“²⁵ nebo něčemu jinému. Protože má styl i své vlastní funkce v rámci subkultury, může být čtení tohoto vztahu dosti složitou a neprostupnou vědou.

Způsob, jak subkultura pracuje se stylem, se odlišuje od běžně zažívané reality. Zatímco mainstream se snaží tvářit přirozeně, subkultura s předměty pracuje a umísťuje je do jiných kontextů, dává jim nový smysl a tím pomocí věcí komunikuje – ať už navenek, nebo uvnitř, mezi jednotlivými členy subkultury. Toto přemísťování předmětů do jiných souvislostí a přenesených významů se označuje jako „bricolage“.²⁶ Co je v BDSM subkultuře obsahem této komunikace, to je jedna z otázek, kterými se ještě budu zabývat v empirické části své práce.

²³ HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H.: Hudební subkultury. In.: JANEČEK, P. (ed.): Folklor atomového věku: Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti. Praha: Národní muzeum, FHS UK. 2011. ISBN 987-80-87398-11-1. str. 95-96.

²⁴ HEBDIGE, D.: Subculture: The meaning of style. London & New York: Routledge. 1997. ISBN 0-415-03949-5. str. 86-89.

²⁵ Tamtéž str. 126.

²⁶ Tamtéž str. 157-158.

Styl je to, co z dané subkultury promlouvá nejvýrazněji, nejhlasitěji a na první pohled. Jak již bylo řečeno, styl komunikuje. Dle Hebdige „subkultury vyjadřují zakázané obsahy zakázanými způsoby“.²⁷ To je samozřejmě může činit „nestravitelné“ pro většinovou populaci. I to se však dá změnit postupným procesem integrace, kdy jsou jednotlivé znaky subkultury převedeny na zboží, zamrznou a stávají se předmětem obchodu.²⁸ „Zbaven nežádoucích konotací stává se styl vhodný pro každodenní spotřebu.“²⁹ Pronikají prvky BDSM subkulturního stylu do majoritní společnosti? Je film „Padesát odstínů šedi“ převedení BDSM subkultury na zboží? Jak toto vnímají samotní členové subkultury? To jsou další otázky, které si ve svém výzkumu kladu.

Ptáme-li si se po tom, kdy se subkulturní styl stává vhodný pro každodenní spotřebu, dostáváme se k otázkám spojeným s autenticitou:

„Subkultury se podílejí na utváření identity, přičemž kladou důraz na autenticitu, kterou definují v protikladu k hlavnímu proudu...a k procesu, při kterém dochází k přeměně objektů příp. osob v prostředek směny, tzv. komodifikaci...“³⁰

Média a komerční sektor tak vytěží to, co vytvořili autentičtí „zakladatelé“, a tento výsledek pak dají k dispozici k další spotřebě. Následně přicházejí neautentičtí následovníci. Takto je dle Hebdige autenticita ohrožována.³¹

Autentické je tedy to, co stojí mimo majoritní společnost. To, co si zatím nestihla přivlastnit. To, co mají jen členové dané subkultury. S autenticitou tedy souvisí také subkulturní kapitál tak, jak jsem jej popsala v předchozím oddíle. Pokud je člen subkultury uznávaný, je autentický, tak má pravděpodobně také určité množství subkulturního kapitálu, které pramení z jeho znalostí subkulturního stylu.

2.4. Postsubkulturalismus

Zatím jsem se v rámci výkladu teoretické části práce zabývala popisem klasické moderní subkulturní teorie tak, jak byla založena ve 20. letech 20. století a jak se vyvíjela ve svých proudech dál. V polovině 70. let však dochází i v tomto směru ke změnám, kdy se náhled na subkultury jako soudržná

²⁷ HEBDIGE, D.: Subculture: The meaning of style. London & New York: Routledge. 1997. ISBN 0-415-03949-5. str. 140.

²⁸ Tamtéž str. 146.

²⁹ Tamtéž str. 192.

³⁰ KOLÁŘOVÁ, M.(Ed.): Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v České republice. Vyd.1.. Praha: SLON. 2011. ISBN 978-80-7419-060-5. str.17.

³¹ MUGGLETON, D.: Inside subculture: The postmodern meaning of style. Oxford: Berg. 2000. ISBN 1 85973 352 2. str. 131.

společenství, pro které je charakteristické společné vědomí, třídní ukotvenost a pevný styl, přestává jevit jako dostatečný.³²

Hebidgeova teoretická východiska ke zkoumání subkultury vychází z neomarxistického realismu, který zaměřuje svůj pohled na třídní nerovnosti a vymezení se vůči mainstreamu. V tomto pohledu vzniká subkultura z jádra autentických zakladatelů, její existence je následně ohrožována vytěžením průmyslem a médií, její komodifikací a nástupem nových neautentických konzumentů, napodobitelů.³³

Tento lineární model ovšem již v mnohém neseď s nově vznikajícími uskupeními a David Muggleton³⁴ přichází nejen s velkou kritikou dosavadního modernistického přístupu, ale také s označením postsubkultura. Základním rysem post – subkulturalismu jsou nejasné hranice subkultury, nelpění na třídních odlišnostech, apolitično a zejména individualizace – bytí či členství v subkultuře se stává záležitostí osobní volby.³⁵

Muggletonova kritika vychází mimo jiné také z Hebidgeova přístupu, který analyzoval subkultury bez znalosti pohledů jejich vlastních členů. Jedním z kritérií validity by mělo být, že vědecké interpretace by alespoň částečně měly odpovídat subjektivní realitě předmětu výzkumu. Pokud tomu tak není, promítá vědec pouze svou sadu názorů na daný objekt zkoumání. Zároveň neexistují čisté dokonalé objekty zkoumání, které by byly sto komplexně postihnout realitu, ať už z moderního či postmoderního pohledu, výzkumník se tak může snažit zachytit určité aspekty mnohvrstevnatosti.³⁶ Muggleton se tak snaží říci, že dosavadní přístup, který nahlíží na subkultury pouze z pohledu jedné optiky a nárokuje si být konečnou platností, nemůže být zcela dostačujícím způsobem nahlížení na jakoukoliv realitu.

Říká, že moderní přístupy se snaží o zachycení univerzální platnosti, v postmoderním přístupu dochází k fragmentaci reality a tudíž nemožnosti zachycení jediné danosti. Výzkumník by měl zkoumat oba dva přístupy s vědomím, že se jedná vždy pouze o ideální modely. Charakterizuje také modernitu jako plnou čistých kontrastů a postmodernitu jako hru a spektakl.³⁷

Pokud již není společně sdílený odpor, neexistuje jasně daný styl, tak je pak otázkou, čím je v postsubkulturním pohledu definována autenticita. Jaký je její význam ve světě, kdy si každý může

³² MACEK, J.: Fandom a text. Triton. 2006. ISBN 80-7254-856-5. str. 133.

³³ Tamtéž str. 134-135.

³⁴ MUGGLETON, D.: Inside subculture: The postmodern meaning of style. Oxford: Berg. 2000. ISBN 1 85973 352 2.

³⁵ MACEK, J.: Fandom a text. Triton. 2006. ISBN 80-7254-856-5. str. 136.

³⁶ MUGGLETON, D.: Inside subculture: The postmodern meaning of style. Oxford: Berg. 2000. ISBN 1 85973 352 2. str. 10-15.

³⁷ Tamtéž str. 34-38.

volit svůj vlastní styl, vybírat si z jednotlivých kategorií a volně se mezi nimi pohybovat? Macek nabízí, že postmoderní autenticita je potvrzována individuálním prožitkem a nikoliv kontextem.³⁸

Mugletonův model však také nemůžeme nekriticky přijímat. Sám jej zkoumal na příznivcích různých stylů a ti postmoderní prvky vykazovali jen částečně, a to vysokým stupněm individuální stylizace a identifikace. Zakládali si ale na svých postojích a autenticitě. Stejně tak další výzkumy³⁹ s jinými uskupeními docházely k podobným závěrům, totiž že prvky klasických subkultur jako jsou společné hodnoty a důraz na identitu jsou stále důležité, ale zároveň ztrácí na důležitosti třídní dělení, případně i lokální ukotvení.⁴⁰

Nechtěla jsem svůj výzkum stavět pouze na klasickém modernistickém subkulturním modelu a dostat se tak do slepé uličky zjištění, že se mí informátoři necítí být třídně určeni, zároveň nechci apriori předpokládat, že BDSM subkultura je pouze prázdnou individuální hrou se stylem. Ve své práci se snažím se o zachycení alespoň některých vrstev mnohosti subkultury z pohledu obou přístupů.

³⁸ MACEK, J.: Fandom a text. Triton. 2006. ISBN 80-7254-856-5. str. 142.

³⁹ GREENER, T., HOLLANDS, R.: Beyond Subculture and Post-subculture? The Case of Virtual Psytrance. In.: Journal of Youth Studies. 2006. Roč. 9. číslo 4. str.393-418.

⁴⁰ KOLÁŘOVÁ, M.(Ed.): Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v České republice. Vyd.1.. Praha: SLON. 2011. ISBN 978-80-7419-060-5. str. 26-27.

2.5. Prostor

Opustím na chvíli teorie a úvahy, které se váží k subkulturám, a zaměřím svou pozornost na prostor. Již během příprav výzkumného projektu jsem věděla, že se mé první kroky v terénu budou muset ubírat do prostoru BDSM klubu. V tomto klubu dochází k neformálním setkáváním, vzdělávacím i společenským akcím. Přestože tento klub není jediným místem, kde se lze s BDSM subkulturou setkat, je to místem, kde se, alespoň čas od času, vyskytne každý, kdo se k BDSM nějakým způsobem vztahuje. Zároveň je tento klub také vstupní branou pro osoby, které se chtějí poprvé s BDSM setkat. Je to místo, které má svou symbolickou hodnotu, ale také pevně dané fyzické hranice i řád. Pro zkoumání hodnot a vnitřní struktury BDSM subkultury se mi samotný prostor klubu jeví jako natolik významný, že jsem se otázkami po jeho povaze rozhodla zabývat i ve svém výzkumu. V souvislosti s prostorem byla pro mě velice inspirativní studie o regulaci městského prostoru Pavla Pospěcha: *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: Svět cizinců a jeho regulace*⁴¹, ze které jsem čerpala teoretická východiska pro vlastní úvahy o povaze prostoru BDSM klubu.

Pospěch ve své práci popisuje veřejný prostor jako otevřené místo sociální různorodosti. Tuto heterogenitu označuje jako jednu z vlastností veřejného prostoru, ze které vyvstává i určitý stupeň ohrožení neznámem a setkání s cizinci, které jsou jeho součástí. Nikdy nevíme, na koho ve veřejném prostoru narazíme. Zabývá se problémem regulace veřejného prostoru, totiž jak je možné, že veřejný prostor vůbec funguje. Mluví o vnitřním a vnějším regulativu, který pomáhá udržovat řád. Tento řád se do jisté míry učíme pobytem v prostoru a do jisté míry je vyjednáván aktéry, kteří tento prostor využívají. Přičemž různí aktéři mají různou sílu hlasu a také odlišný vztah k prostoru. Může docházet ke kolonizaci veřejného prostoru například nerespektováním hranic soukromého a veřejného.⁴²

V případě BDSM klubu se však nedá hovořit o zcela veřejném prostoru, rozhodně ne ve všech okamžicích a aspektech vlastností. Už jen to, že je jeho adresa neveřejná, z něj činí prostor s vyšším prahem, než je běžný městský park – zkrátka a dobře nelze tam omylem vkročit. Pospěch hovoří o poloveřejném/privatizovaném prostoru, který se konstituuje jako kontrolované místo pro spotřebu, kde má soukromý správce právo řešit vzniklé konflikty vlastními prostředky. Prostřednictvím vynucování soukromých norem jsou pak do těchto prostorů přiváděni především ekonomicky aktivní spotřebitelé. Povaha takového prostoru má být nápaditá, atraktivní, ale zároveň přímočará a bez

⁴¹ POSPĚCH, P.: *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. Praha: SLON. 2015. ISBN 978-80-7419-186-2.

⁴² POSPĚCH, P.: *Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace*. Praha: SLON. 2015. ISBN 978-80-7419-186-2. str. 30-60.

nebezpečí, což je zajištěno pomocí nástrojů regulace. Pospěch dává za příklad poloveřejných prostor nákupní centra a jejich regulace a vynucování soukromých norem podobou bezpečnostní agentury fungující uvnitř centra.⁴³

Je to prostor, který se snaží tvářit zároveň otevřeně a rodinně, navozuje dojem pospolitosti a radosti ze společenského styku bez nepohodlí z neznámého. Zároveň v podmínkách zvýšené regulace vnější upadá nutnost regulace vnitřní, která ztrácí na významu.⁴⁴ K pochopení povahy a fungování prostoru je tedy potřeba sledovat mechanismy a účely jeho regulace.

Zároveň mám na paměti, že prostor není žádnou časově neomezenou daností a jeho podoba je neustále vyjednávána samotnými aktéry, kteří jej využívají a mají různou sílu hlasu i vztah k prostoru.⁴⁵

Také nemohu zcela uvažovat, že je klub bez výhrady poloveřejným prostorem, protože na rozdíl od nákupního centra, do klubu prakticky nemůže vkročit náhodný kolemjdoucí. K celostnějším uchopení tohoto prostoru budu také využívat zkoumání teritoriální produkce v prostoru a budu vycházet z toho, že prostor je uzpůsoben tak, aby podporoval či nepodporoval určité aktivity pomocí teritoriálních produkcí. Tyto produkce lze rozdělit do čtyř druhů: strategie a taktiky, přivlastňování a spojování. Strategie jsou určité vize toho, jak by měl prostor fungovat a taktiky jsou praktické mechanismy k jejich uplatnění, jedná se o záměrné činnosti. Přivlastnění a spojování jsou nevědomé, či také samovolnější produkce, kdy přivlastnění je využití místa nějakou skupinou aktérů, kteří jej mají za vlastní, a spojování spočívá v produkci míst, pro kterou je specifický způsob využívání. Čím více teritoriálních produkcí se v prostoru nachází, tím je prostor komplexnější.⁴⁶

⁴³ POSPĚCH, P.: Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace. Praha: SLON. 2015. ISBN 978-80-7419-186-2. str. 69-82.

⁴⁴ Tamtéž str. 161-171.

⁴⁵ Tamtéž str. 59-60.

⁴⁶ STULÍKOVÁ, V.: Od veřejného ke sdílenému prostoru: městský park v symetrické perspektivě. In: Cargo: 2015. Roč.1. číslo.2. str. 67-88.

2.6. BDSM

Na tomto místě podrobněji vysvětluji význam BDSM. Jedná se o složený akronym odvozený z pojmů bondáž a disciplína, dominance a submisivita, sadismus a masochismus⁴⁷. Všechny tyto pojmy označují sexuální preference a aktivity, které jsou obvyklé v řadách jeho vyznavačů, přičemž tato zkratka se snaží zahrnout maximální šíři těchto aktivit.

Ne každý člen subkultury provozuje všechny, a proto je také někdy těžké určit, co ještě pod BDSM patří, a co už ne.

„**Bondáž**, ve svém nejširším pojetí zahrnuje akt znehybnění sama sebe nebo někoho druhého za užití pout, provazu, kovu, látky, okovů či řetězů. **Disciplína** je aktivita, ve které dominantní partner cvičí submisivního partnera k určitému požadovanému způsobu chování. Součástí disciplíny jsou pevně daná pravidla chování a zahrnuje také různé druhy trestů, pokud není předepsaná forma chování dostatečně naplňována. **Dominance** je stav převzetí psychické či fyzické kontroly nad druhým ve vztahu založeném na výměně moci, je to stav, ve kterém mohou být vydávány příkazy nebo také vykonávány služby. Oproti dominanci je stav **submisivity** takový, ve kterém jedinec dobrovolně a se souhlasem přenechá nebo odevzdá svou moc dominantnímu partnerovi jakožto součást vztahu s výměnou moci.“⁴⁸

Záměrně se budu vyhýbat definici **sadismu a masochismu** za pomoci lékařské terminologie, která je historicky obtěžkána hodnotovými soudy. Sadismus, pojmenovaný podle nechvalně proslulého Markýze de Sade, spočívá v potěšení z působení bolesti, či pozorování působení bolesti třetí osobě či osobám. Masochismus, jakožto jeho opak tkví v potěšení z přijímání bolesti. Sadista je člověk, který rád bolest působí a masochista ji rád přijímá. Ortmann a Sprott ve své knize, kde se snaží popsat fungování BDSM sexuality říkají, že: „v BDSM komunitách termíny sadismus a masochismus odkazují na konsenzuální erotické praktiky, z nichž může vzejít velké množství potěšení, vzrušení a také katarze.“⁴⁹

Jak bylo zmíněno, pojem BDSM se snaží popsat co nejširší míru sexuálních aktivit, které se k dané subkultuře pojí. V těsné blízkosti k BDSM se pojí také „**fetish**“, pojem, který může popisovat dvě věci. Jednak sexuální fetišismus – erotickou přitažlivost zaměřenou na neživé objekty, případně části těla, a jednak také druh oblékání, který je spojen s preferencí určitých materiálů, jakými jsou

⁴⁷ ORTMANN, D.M., SPOTT, R.A.: Sexual Outsiders: Understanding BDSM sexualities and communities. 1.vyd. Plymouth: Rowman & Littlefield publishers, Inc. 2013. ISBN 978-1-44-22-1735-5. Předmluva.

⁴⁸ Tamtéž str. 15.

⁴⁹ Tamtéž str. 15-17.

například latex nebo PVC. Lidé, kteří mají tuto zálibu v oblékání, opět nemusí zároveň také participovat v aktivitách, které označuje zkratka BDSM.⁵⁰

BDSM a fetish však k sobě patří, jak dokazuje akce Fetish weekend – jedna z největších akcí tohoto typu v České republice, která má ve svém podtitulu „Čtyřdenní BDSM & fetish festival v centru Prahy. Prague Fetish Weekend je místem, kde můžete být tím, čím chcete být.“⁵¹ Proto pokud ve své práci dále uvádím pouze BDSM, mám na mysli BDSM a fetish subkulturu.

Fetišistické a bondage prvky si z BDSM subkultury úspěšně vypůjčili punks a svým charakteristickým způsobem jej roztříštili.⁵² Různorodé fetiše se projevují zejména v oblasti subkulturního stylu, o kterém bude řeč dále. Fetiše jsou součástí celkové estetiky i symboliky BDSM, ke které patří rovněž hraní rolí a budování osobní identity.

„...v BDSM sexualitě je tolik rolí, kolik existuje jednotlivců, kteří si je mohou vysnit. Není překvapivé, že mnoho z těchto rolí se vztahuje ke klasickým Jungovým archetypům... BDSM kultura je dokonce jedním z hlavních polí, kde lze ve svém plném rozsahu pozorovat projevy klasických mytologických archetypů v současném světě.“⁵³

Pro svou práci rozumím subkulturou BDSM společenství osob sdružených kolem společného sdíleného zájmu o alternativní formy sexuality. Toto společenství je ve svých sdílených zájmech značně různorodé a jedním z úkolů mého výzkumu je najít společný prvek napříč celým spektrem těchto zájmů.

2.6.1. BDSM subkultura v Čechách

V krátkosti bych se ráda zastavila u popsání stavu BDSM subkultury v České republice. Zdrojem pro tuto kapitolu mi byly doposud zveřejněné bakalářské a diplomové práce, které se tématem BDSM v České republice zabývají.

⁵⁰ MROZEWSKI, T.: How do kinky people know what they know. Diplomová práce. London: Western faculty media and information studies. 2010. str.2-3

⁵¹ fetishweekend.cz [online] ©2013-2017. [cit. 2017-05-27] Dostupné z <http://www.fetishweekend.cz/>.

⁵² HEBDIGE, D.: Subculture: The meaning of style. London & New York: Routledge. 1997. ISBN 0-415-03949-5. str. 164.

⁵³ ORTMANN, D.M., SPROTT, R.A.: Sexual Outsiders: Understanding BDSM sexualities and communities. 1.vyd. Plymouth: Rowman & Littlefield publishers, Inc. 2013. ISBN 978-1-44-22-1735-5. str. 21.

Je důležité zmínit, že ne všichni lidé, kteří BDSM provozují, se zároveň i účastní společných setkání a akcí, existují jedinci, kteří necítí potřebu sdílet tento společný zájem v rámci širšího společenství, zůstávají tak mimo subkulturní dění.⁵⁴

Pro Českou republiku je typické sdružování osob se zájmem o BDSM do menších skupin, které se někdy účastní společných srazů. Jedná se o pozůstatek z dob před rokem 1989, kdy se lidé setkávali velmi izolovaně, a vlivem obav z prozrazení se tyto skupiny neměly zásadní tendenci rozšiřovat. Situace se uvolnila s postupující dostupností internetu, který umožnil vzájemnou komunikaci širšího společenství osob bez nutnosti předchozího osobního setkání. Začala vznikat diskuzní fóra a také servery zaměřené čistě jen na BDSM. Společnému setkávání vyhovovalo prostředí větších měst. Setkávání byla zprvu zaměřena nejprve jen na ukázky nástrojů, technik a výměn informací, později i na tzv. akčnění. Akčnění, nebo také hraní si, je aktivní provozování BDSM praktik, do kterého patří celá šíře o kapitole výše zmiňovaných aktivit, včetně například hraní rolí dle předem načrtnutého scénáře.

Díky pořádání společných akcí se postupně začala rozrůstat členská základna subkultury a s tím i potřeba pravidelnosti srazů, stejně tak jako potřeba vlastního místa (do té doby se jednalo o různé pronájmy a prostory restauračních zařízení), kde by mohlo docházet k hraní si v nerušeném a přátelském prostředí. Reakcí na tyto potřeby je vznik soukromých klubů zaměřených na sdružování osob, jejichž společným zájmem je právě BDSM.⁵⁵

Přestože se BDSM srazy pořádají po celé republice, nejaktivnější je pražská skupina kolem BDSM klubu, kterým se zabývám i ve své práci.⁵⁶

⁵⁴ ŘEZNÍČKOVÁ, Z.: Proces coming outu u žen se zaměřením na BDSM: analýza výpovědí návštěvnic BDSM klubu v Praze. Bakalářská práce. Praha: FHS UK. 2011. str. 28.

⁵⁵ Tamtéž str. 29-31.

⁵⁶ POSPÍŠIL, M.: Vnitřní coming out u lidí praktikujících BDSM. Diplomová práce. Olomouc: FF UPOL. 2013. str. 28.

3. Metodologie

3.1. Výzkumný problém a cíle výzkumu

Výzkumný problém, kterým se ve své práci zabírám, je tedy prostřednictvím etnografického výzkumu BDSM klubu popsat prostředí a aktivity pražské BDSM z pohledu subkulturních studií. Hledání výzkumných otázek resp. cílů výzkumu mě provázelo od počátku až do konce samotné mé práce, neboť jsem se k nim na základě nových poznatků z terénu neustále vracela a jejich podobu zpřesňovala podle toho, jak jsem získávala větší vhled a porozumění dané subkultury.⁵⁷ Nakonec se můj výzkum ustálil na následujících problémových okruzích:

Pokusím se identifikovat základní pravidla a hodnoty, které subkultura respektuje a kterými se řídí. Spolu s tím se budu zabývat prostorem klubu a sledovat různé teritoriální produkce, které se v něm odehrávají s ohledem na to, jak regulují chování a aktivity jeho návštěvníků. Popíši proto také aktivity a činnosti, které se v subkulturním prostředí odehrávají. Budu sledovat příležitosti získávání subkulturního kapitálu, popř. možnosti jeho transformace v kapitál ekonomický, a otázku autenticity, a to jak ve vztahu k sobě sama, tak s ohledem na to, jak je na autenticitu nahlíženo očima jejích členů. Zvláštní pozornost přitom budu věnovat otázce vstupu do prostředí subkultury, a to také s ohledem na propojenost života subkultury jak ve virtuálním, tak reálném prostředí. Definuji možné podoby BDSM stylu a identifikuji specifika, která BDSM styl odlišují jak od majoritní společnosti, tak od ostatních subkultur, jako je například „hraní si“. Nedílnou součástí mého výzkumu je totiž pátrání také po vztahu subkultury k majoritní společnosti, a tedy hledání jejích vlastních, byť třeba pohyblivých, hranic.

K prozkoumání výzkumného problému a výzkumných cílů jsem se rozhodla pro etnografii pražského BDSM klubu, postupně mě pobyt v terénu zaváděl také i na jiná místa, která jsou součástí mé analýzy. Jádrem mé práce je však prostředí klubu.

3.2. Výzkumná strategie

Při volbě výzkumné strategie jsem vycházela ze stanoveného výzkumného problému a výzkumných otázek, kdy se ptám po vlastnostech dané subkultury, cílem je získat co nejvíce dat a přispět tak k jejímu lepšímu pochopení. Volila jsem proto kvalitativní výzkumnou strategii, která mi umožnila pracovat i

⁵⁷ HENDL, J.: Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metod a aplikace. 1.vyd. Praha: Portál. 2005 ISBN 80-7367-040-2. str. 118.

v průběhu výzkumu s výzkumnými otázkami, bez čehož si nedokáži průběh výzkumu představit, neboť na začátku byly mé informace omezené a okruh mého zájmu se mohl zúžit až teprve po reálném pobytu v terénu. „Pružnost“ tohoto typu výzkumu jsem v průběhu opakovaně oceňovala.⁵⁸

Charakteristický pro můj výzkum byl cílený dlouhodobý pobyt v terénu (červenec 2016 – březen 2017), kdy jsem se zúčastnila 10 akcí a srazů členů subkultury. Nejintenzivnější období z tohoto pohledu byl listopad 2016, kdy jsem trávila v terénu téměř každý volný víkend nebo čtvrtek. Tento pobyt sloužil jednak lepšímu pochopení subkultury, ale také jsem doufala, že tím získám možné informátory.

„Kvalitativní výzkumné strategii je vyčítáno, že představuje sbírku subjektivních dojmů.“⁵⁹ Může se jednat o dojmy jednotlivých informátorů, ale hlavně o dojmy samotného výzkumníka, pro kterého je rizikem ponoření se do terénu a ztráta odstupů. Při svých pozorování jsem se pro to od počátku snažila vycházet z principu tzv. „fenomenologické redukce“⁶⁰ a snažila jsem se k jevům, ke kterým jsem se během pozorování i v rozhovorech a dalších datech dostávala, přistupovat tak, jako bych se s nimi setkala poprvé. Snažila jsem se minimalizovat (uzávorkovat) svou předchozí osobní zkušenost s prostředím, abych neopomíjela vztahy mezi skutečnostmi, které by mi snad přišly samozřejmé. O své předchozí zkušenosti se zkoumaným prostředím a možnými riziky a potížemi z toho plynoucími se budu ještě zmiňovat dále v oddíle „výzkumná pozice“. Fenomenologické uzávorkování jsem však omezila pouze na svůj osobní přístup k pozorování a jako svůj hlavní přístup k výzkumu jsem si zvolila etnografický výzkum.

Tento typ výzkumu, se svým důrazem na dokumentaci každodennosti jedinců, širokým záběrem způsobu tvorby dat a pružností, mi přišel jako velmi vhodný vzhledem k mému výzkumnému problému. Mezi tři hlavní znaky etnografie patří právě dlouhodobý pobyt v terénu, flexibilní plán výzkumu a metoda zaznamenávání dat. Nezačíná se zcela jasně definovanými hypotézami – v mém případě jsem neměla hypotézy žádné. Ve své etnografii se také snažím o zachycení emické perspektivy, tj. zachycení skutečnosti z perspektivy jedinců dané skupiny.⁶¹

3.3. Výzkumná pozice

Na tomto místě bych se ráda zastavila u popisu své pozice jakožto výzkumnice. Jedním z rizik samotné etnografické práce je „identifikace s životním stylem skupiny natolik, že vzniká nebezpečí ztráty

⁵⁸ HENDL, J.: Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metod a aplikace. 1.vyd. Praha: Portál. 2005 ISBN 80-7367-040-2. str. 50

⁵⁹ Tamtéž str. 52.

⁶⁰ Tamtéž str. 75-76.

⁶¹ Tamtéž str. 117-119.

odstupu od dění ve skupině⁶². Má pozice byla v tomto ohledu ještě o něco složitější, protože prostředí, do kterého jsem vstupovala, nebylo pro mě zcela nové. Jak jsem zmínila již v úvodu, vždy mě fascinovaly různé druhy alternativních životních stylů, a tak jsem se díky svým přátelům a známým ve světě BDSM subkultury ocitla v minulosti již několikrát. Zнала jsem prostory klubu, jazyk subkultury, měla jsem povědomí o jejích aktivitách a činnostech, stejně jako i o preferované estetice a stylu. Tato skutečnost mi v mnohém ulehčila ranou fázi výzkumu, kdy pro mě nebylo nutné pracně si vyhledávat prvotní základní informace. Má znalost prostředí mi také usnadnila a urychlila komunikaci s informátory, kdy jsem chápala, co mi říkají a nemusela jsem se tak často doptávat. To byla na jednu stranu výhoda, na druhou stranu se tím projevilo jisté omezení, které jsem si musela při pobytu v terénu neustále uvědomovat, a to, že výzkumník, který je dopředu s prostředím obeznámen, ztrácí určitou přirozenou zvědavost a může přehlížet skutečnosti, které mu připadají samozřejmé. Může se tak stát, že je narušena „deskriptivní validita“⁶³ získaných dat.

V souvislosti s osobou výzkumníka v terénu se rovněž hovoří o tzv. „reaktivitě prostředí“⁶⁴, kdy přítomnost výzkumníka může ovlivnit procesy, na něž je výzkum zaměřen. Tento problém se rozhodně nevztahoval na má pozorování, kdy jsem vůči nezúčastněnému okolí vystupovala jako běžný návštěvník akcí. Zároveň musím objasnit, že ačkoliv jsem byla s prostředím předem seznámena, tak v něm nemám žádné pevnější vazby, ani nejsem sama nijak v subkultuře známa. Má pozice by se dala nazvat liminální ve smyslu toho, že se pohybuji na hranici subkultury.

3.4. Techniky tvorby dat

Vzhledem ke zvolené kvalitativní výzkumné strategii a etnografického stylu výzkumu jsem se rozhodla kombinovat společně jak pozorování, tak rozhovor i virtuální data dostupná na internetu.

Pozorování pro mě bylo zpočátku klíčové, využila jsem nejprve velmi podrobné popisné a zpočátku spíše nezúčastněné pozorování, kdy jsem se snažila zachytit co nejvíce detailů z toho, s čím jsem se setkávala, a snažila jsem se přenést reálné dění do svých zápisků. Teprve na tomto materiálu jsem zpřesňovala své výzkumné otázky a mohla tak přejít k fokusovanému pozorování, kdy jsem se snažila zaměřit svou pozornost na jednotlivé okruhy témat, které mě předtím zaujaly a rezonovaly nějakým způsobem s teoretickými východisky. Svá pozorování jsem se tímto způsobem snažila neustále

⁶² HENDL, J.: Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metod a aplikace. 1.vyd. Praha: Portál. 2005 ISBN 80-7367-040-2. str. 119.

⁶³ Tamtéž str. 337.

⁶⁴ Tamtéž str. 148.

zpřesňovat. Má účast během pozorování by se dala popsat převážně účastník jako pozorovatel. Byla jsem však, co se účasti týče, vždy spíše v pasivní roli přihlížejícího diváka, do aktivit jsem se nesnažila nijak zasahovat. Setkání, kterých jsem se účastnila, měla poloveřejný charakter, proto jsem vystupovala převážně jako skrytý pozorovatel. U jednoho setkání, které mělo velmi uzavřený charakter, jsem informovala organizátora akce a o svém záměru výzkumu obecně jsem rovněž předem informovala vedení klubu.

Události, kterých jsem se zúčastnila, byly Kecací čtvrtky, Zajíc párty, workshopy, prodejní akce, Fetishnight a Rope spirit. S výjimkou Kecacích čtvrtků a Zajíc párty se ne všechny akce konají vždy v prostorách klubu.

Kecací čtvrtky se odehrávají povětšinou pravidelně každý týden, pro vstup na ně není potřeba nikde žádná registrace a mají charakter běžného setkávání. V průběhu čtvrtků je možnost volně využít prostory klubu určené k provozování BDSM, či jen konzumovat nabídku občerstvení a povídat si s přáteli. Vstupné činí 50 Kč.

Workshopy se v prostorách klubu nekonají zcela pravidelně, nicméně většinou se alespoň jeden do měsíce odehraje. Workshopy v klubu mají informačně setkávací charakter, je možno si na nich některé techniky či pomůcky vyzkoušet a doptat se zkušenějších na otázky k jejich užívání. Zaznamenala jsem i workshopy konané mimo prostory klubu, a to workshopy s tematikou bondáže. Sama jsem se zúčastnila workshopů v klubu na témata: spanking⁶⁵, jehly⁶⁶ a elektro⁶⁷. Navštívila jsem jeden workshop mimo klub s tematikou shibari⁶⁸. V klubu jsem za účast na workshopu platila 250 Kč, přičemž v jednom případě jsem získala ke vstupnému tematický dárek a v druhém případě mi bylo vstupné odečteno formou útraty na baru. Workshopy probíhaly během celého večera, účast byla dostatečně velká, aby zajišťovala anonymitu účastníků workshopu. Za workshop konaný mimo klub jsem platila 250 Kč za tři intenzivní výukové hodiny v úzké skupince účastníků.

Zajíc párty je akce, která se koná maximálně dvakrát do roka a slouží k seznámení s tematikou BDSM pro nováčky, případně jiné zvědavé osoby. Tato akce byla ze všech mých navštívených maximálně organizovaná, účast na této akci odhaduji na 80 osob. Vstupné činilo 250 Kč a zahrnovalo celovečerní raut.

⁶⁵ Spanking je oblíbená praktika v rámci BDSM, při které dochází k udělování výprasku masochistovi či submisivovi sadistickým či dominantním jedincem. Nástrojem může být v zásadě cokoliv od ruky po bič. Pozn. Autorky.

⁶⁶ Praktika v rámci BDSM, kdy jsou sterilními jehlami propichovány části těla, tyto vpichy nejsou zpravidla trvalého charakteru. Pozn. autorky.

⁶⁷ Praktika v rámci BDSM, kdy dochází ke stimulaci elektrickým proudem pomocí elektrod umístěných na těle masochistického či submisivního jedince. Pozn. autorky.

⁶⁸ Shibari je název pro japonský styl bondáže. Pozn. autorky.

Prodejní akce mohou být s novým zbožím, kde mají možnost se prezentovat různí prodejci BDSM pomůcek, oblečení a doplňků, případně mohou být bazarové, které slouží k prodeji, nákupu či výměně zboží již použitého či zakoupeného a nevyužitého. Během zkoumaného období jsem zaznamenala oba typy těchto akcí. Jejich četnost je tedy zhruba 2-3x ročně, přičemž může jít i o akci spojenou například s módní přehlídkou či tematickým představením.

Rope spirit je akce koncipována převážně pro diváky, kdy jsou na pódiu k vidění krátká „představení“ profesionálů v oblasti shibari. Tato akce bývá také doplněná o workshop pro zájemce o vázání a následnou možnost využít závěsných bodů na akci k vázání. Akce se koná 2x ročně. Vstupné činilo 350 Kč.

Fetishnight je velkoformátová akce obsahující jak módní přehlídky, shibari, tak i například divadelní představení s tematikou BDSM. Koná se jednou ročně, je na ní předepsaný dresscode. Akce byla vyprodána a vstupné činilo 900 Kč.

Svá pozorování jsem prováděla do té doby, než jsem již na jejich základě dále neupřesňovala výzkumné otázky a zdálo se mi, že již nedochází k žádným novým významným objevům, byl to moment teoretické saturace.⁶⁹ K tomu, aby se mi otevřel nový úhel pohledu na má pozorování, jsem již potřebovala vstoupit do většího dialogu se zkoumaným prostředím. Volila jsem tedy rozhovory, od kterých jsem si slibovala nové podněty k uvažování nad výzkumnými otázkami.

Pro rozhovor jsem si zvolila formát polostrukturovaného rozhovoru, kdy jsem si rozhovor rozdělila do okruhů vztahujících se k výzkumným otázkám. K jednotlivým okruhům jsem přiřadila otázky, které jsem považovala za užitečné k získání dat k zodpovězení výzkumných cílů⁷⁰ Snažila jsem se, aby formulace otázek podněcovala aktéry k rozsáhlejším odpovědím, ve kterých jsem pak mohla sledovat jednotlivá témata a dále se doptávat a zpřesňovat.

Samotné rozhovory se odehrávaly ve veřejných prostorech různých kaváren, obvyklý rozsah rozhovoru činil 1,5 hodiny. Většina informátorů dala souhlas s nahráváním rozhovoru, jeden informátor rozhovor nahrávat odmítl, celý rozhovor jsem si pomocí poznámek zapisovala. Během přepisování jsem zjistila, že je jednodušší přepisovat mé poznámky, nevýhodou však je, že výzkumníkovi může uniknout nějaká věta či přesná formulace slova, která může často skrývat další významy.

⁶⁹ HENDL, J.: Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metod a aplikace. 1.vyd. Praha: Portál. 2005 ISBN 80-7367-040-2. str. 129.

⁷⁰ ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K.: Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd.1. Praha: Portál. 2007. ISBN 978-80-7376-313-0. str. 162.

3.5. Výběr informátorů a prostředí

Volba prostředí, ve kterém se z větší části odehrává můj výzkum, byla v první fázi volbou samozřejmou. Většina internetových diskuzí, která se točila kolem setkávání osob, většina akcí a aktivit, o kterých jsem se dozvěděla, se odehrává právě v tomto jednom konkrétním klubu. Zpětně jsem uvažovala o tom, zda je tento klub pro subkulturu skutečně tak významným místem. Potvrzením mi byl fakt, že se jedná o vstupní bránu do světa subkultury, protože se zde odehrávají srazy uzpůsobené speciálně pro nováčky. Má práce s internetovými zdroji mě dovedla pouze k dalšímu jednomu klubu, který se ale svou prezentací nejevil ani zdaleka tak snadno přístupný. Zároveň nikdo z mých informátorů význam klubu nezpochybňoval.

Vzhledem ke zvolené výzkumné strategii jsem na počátku výzkumu nevěděla, kolik budu potřebovat informátorů, ani jsem si nestanovovala, kolik z nich budou ženy a kolik muži. Důležité pro mě bylo, jak přínosná data mi rozhovory přinesou. Pracovala jsem tedy postupem teoreticky zaměřeného výběru, kdy dochází k částečné analýze dat již při procesu jejich shromažďování a průběžnému vyhodnocení dalšího postupu vzhledem k vznikající teorii.⁷¹

Jediným kritériem výběru informátora však pro mě byla jeho účast na akcích, srazech případně workshopech s tematikou BDSM v rozsahu alespoň 4x ročně. Tento rozsah mi připadal dostačující k tomu, abych z výzkumu vyřadila osoby, které se aktivit účastní pouze z náhodné zvědavosti. Zvažovala jsem také otázku sexuality, dokáži si představit, že by šel výzkum ještě zúžit a tím zpřesnit například pouze na submisivní jedince, nicméně jsem chtěla zkoumat subkulturu jako celek, proto jsem v rozhovorech neupřednostňovala žádnou sexuální preferenci.

Vzhledem k mé pozici a citlivosti prostředí k uchování soukromí jsem považovala za ideální způsob získání informátorů pomocí metody sněhové koule, kdy bych mohla být doporučována informátory, kteří se mnou rozhovor již podstoupili, dalším jedincům.⁷² Od tohoto typu vzorkování jsem si slibovala větší důvěryhodnost mé osoby v očích nově kontaktovaných informátorů, díky pozitivní referenci od doporučující osoby. Mé úvahy se potvrdily jako správné a posupně se mi podařilo provést pět rozhovorů.

Z hlediska sociodemografického byli mí informátoři od sebe navzájem odlišní, jediné, co moji skupinu informátorů spojovalo, byl průměrný věk kolem třiceti let, konkrétně 21, 30, 30, 32 a 37 let. Dvě byly ženy a tři muži. Dva informátoři měli středoškolské vzdělání, dva vyšší odborné a jeden informátor měl

⁷¹ HENDL, J.: Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metod a aplikace. 1.vyd. Praha: Portál. 2005 ISBN 80-7367-040-2. str. 151.

⁷² Tamtéž str. 154.

vzdělání vysokoškolské. Tři informátoři byli svobodní, jeden rozvedený/rozvedená a jeden ženatý/vdaná. Všichni byli zaměstnaní, každý v jiné oblasti, a to konkrétně: IT, kancelářská činnost, obchod, pojišťovnictví a zdravotnictví.

3.6. Zpracování dat

Data, se kterými jsem pracovala, byly přepisy rozhovorů, záznamy z pozorování a data z internetových webových prezentací a diskuzních fór.

Práce s internetem pro mě byla důležitá k získání prvotních informací ohledně akcí a srazů, umožnila mi také se lépe zorientovat v jazyce subkultury a připravit se tak na samotný pobyt v terénu a vedení rozhovorů. Tato data jsem pak dále neanalyzovala.

Prováděná pozorování jsem se snažila přepisovat co nejdříve po jejich skončení – přestože jsem si dělala stručné poznámky do notesu přímo v terénu, přesnost zapsaných dat se s odstupem času zmenšovala, proto jsem se snažila o přepis co nejdříve. Jednotlivé přepisy jsem ukládala ve formátu .doc a dále s nimi pracovala za pomoci programu Atlas.ti, který jsem využila v jeho trial verzi.

Postupovala jsem za pomoci procesu otevřeného kódování, kdy jsem procházela všechny texty a označovala v nich jednotky významu. Program mi následně umožnil zobrazení všech jednotek pod daným kódem. Tato technika, ač náročná na čas, mi pomohla nalézt v textu jednotlivá témata a odhalit tak skryté obsahy nejen ve výpovědích mých informátorů, ale také v mých vlastních pozorováních.⁷³

Zásadní nevýhodou a také překvapením pro mě byla trial verze programu Atlas.ti, u které jsem dopředu neznala omezení, na která jsem postupně narážela. Byly to limity na počet možných dokumentů pro jeden projekt, který byl 10, a počet možných přidělených kódů na jeden projekt, který byl 100, což pro mou práci bylo nedostatečné. Vyřešila jsem tedy problém rozdělením celé mé práce na 2 projekty, se kterými jsem pak mohla pracovat naráz.

Po přidělení kódům jednotlivým jednotkám textu jsem se snažila o konstantní komparaci, tedy porovnávání jednotlivých textů a hledání jednak podobností a společných kódů, stejně tak jako odlišností, které by stály samy o sobě. Postupně jsem také porovnávala kategorie v pozorováních i rozhovorech.⁷⁴

⁷³ ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K.: Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd.1. Praha: Portál. 2007. ISBN 978-80-7376-313-0. str. 221-222.

⁷⁴ Tamtéž str. 223-224.

V závěru jsem pomocí techniky „vyložení karet“ uspořádala kódy do kategorií, které se vztahovaly k jednotlivým výzkumným otázkám. Takto zobrazené části textů jsem využila k přemýšlení nad způsobem uchopení odpovědi na položené otázky a zároveň mi byly i stimulem při tvorbě názvů jednotlivých kapitol empirické části práce.⁷⁵

3.7. Etika výzkumu⁷⁶

Cílem kvalitativního výzkumu je interpretace žité zkušenosti. Tyto závěry někdy neodpovídají zcela pohledům jednotlivých aktérů a jako takové mohou být někdy pobuřující. Kvalitativní výzkum umí poskytnout pohled do vnitřní struktury a procesů života skupiny lidí. Už jen z této stručné charakteristiky si lze dovodit, že musí být ze své povahy takovýto výzkum doslova prošpikován etickými dilematy.

Věděla jsem již na začátku, že pokud chci dělat terénní výzkum v oblasti BDSM, budu narážet na velkou citlivost na soukromí celé zkoumané skupiny, a to nejen ve vztahu k vnějšímu světu, ale i ve vztahu k sobě navzájem. Vzhledem k tomu, že členská základna je relativně malá, hrozí odhalení jednotlivých aktérů výzkumu, aniž by byla prozrazena jejich reálná jména. Tím by mohla být ohrožena také validita výzkumu, informátoři by ze strachu z odhalení nemuseli vypovídat zcela pravdivě. Během svých pozorování jsem se potýkala také se vztahem sebe, jakožto výzkumníka, a zároveň návštěvníka klubu. V neposlední řadě jsem také přemýšlela nad výstupy své práce, zda jejich obsah nebude mít nežádoucí dopady na mé informátory, potažmo na vztahy uvnitř dané skupiny. Chtěla jsem být maximálně transparentní, na druhou stranu jsem věděla, že provádět terénní výzkum s tím, že má první věta bude: „Ahoj, dělám výzkum o BDSM, nechceš si se mnou popovídat“, by mě moc daleko nedostalo. Stanovila jsem si tedy několik základních etických pravidel pro svůj konkrétní výzkum.

Svá pozorování z terénu jsem zapisovala bez důrazu na konkrétní jedince, odposlechnuté rozhovory v terénu jsem pojmenovávala pouze podle tematických obsahů – tato témata mi přišla relevantní pro můj výzkum a zároveň jsem tím zachovávala soukromí účastníků. Náhodné konverzace jsem vedla jako účastník akce, aniž bych se rozhovor snažila řídit.

Své informátory jsem hledala vždy s cílem participace na výzkumu, dávala jsem důraz na to, abych neuváděla informátory (zejména mužského pohlaví) v omyl, že se o ně zajímám z důvodu

⁷⁵ ŠVARÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K.: Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd.1. Praha: Portál. 2007. ISBN 978-80-7376-313-0. str. 225-227.

⁷⁶ CHERAGHI, M. a kol.: Ethical challenges of researchers in qualitative studies: the necessity to develop a specific guideline. In: Journal of medical ethics and history of medicine. Vydáno online 2014. Roč. 14. číslo 7.

romantického seznámení. Informátorům jsem umožnila navrhnout místo setkání dle jejich vlastních preferencí, také jsem informátory obeznámila s tím, že za účast nenabízím žádnou odměnu.

K etickým otázkám se také váže pojem reciprocity, kdy se výzkumník o svých informátorech dozvídá značné množství intimních informací a má pocit, že by měl nějak recipročně reagovat. Dalším úskalím je také emoční bezpečí, které může být rozhovorem ohroženo a je na výzkumníkovi, aby takovým situacím uměl předcházet, případně je zvládal bezpečně ošetřit.⁷⁷

Během provádění rozhovorů jsem samozřejmě vnímala, jak se mí informátoři postupně uvolňují a odpovídají na mé otázky upřímně a bez ostychu. Přestože jsem se své informátory na sex neptala, tak se podstatná část rozhovorů kolem sexu točila, i v tomto ohledu byli mí informátoři otevření, což jsem oceňovala a v rámci reciprocity jsem byla ochotna se s nimi bavit i o svém postoji k dané problematice. Co se týče emočního bezpečí, pokládala jsem otázky, které nebyly z tohoto pohledu nijak ohrožující, přestože nelze nikdy předem určit reakce druhého. Vzhledem ke své profesi sociální pracovnice jsem však byla i na tuto možnost připravená, a pokud jsem měla pocit, že se dostávám do emočně vypjaté oblasti, tak jsem z tohoto směru v rozhovoru vycouvala. Stalo se tak pouze jednou. Lze namítnout, že z emočně nabitých obsahů lze získat cenná data, nicméně si nemyslím, že to bylo v danou chvíli relevantní pro můj výzkum, navíc jsem přesvědčená o tom, že bezpečí a pohodlí informátorů je v takovémto případě přednější.

Před samotným započítím rozhovoru jsem informátory seznámila s cílem svého výzkumu, poučila jsem je o tom, jak bude rozhovor probíhat, o tématech, na která se budu ptát a o době trvání rozhovoru. Poučila jsem je o tom, že nemusí odpovídat na otázky, na které nechtějí, a zeptala jsem se jich, zda mohu použít data z rozhovoru pro publikování ve své práci. Zvažovala jsem, zda použít písemný souhlas, ale nakonec jsem se rozhodla pouze pro ústní vzhledem k tomu, že samotný podpis by byl prolomením anonymity mých informátorů. Dotazovala jsem se na jejich preferovaný způsob zaznamenávání rozhovoru, kdy na výběr bylo nahrávání na diktafon a mé poznámky. Rozhodla jsem se také, pro bezpečí mých informátorů, neuvádět jejich reálné jméno nebo přezdívku, pod kterou jsou v subkultuře známí. Stejně tak jsem se rozhodla neuvádět jména jakýchkoliv dalších osob, které mí informátoři v rozhovorech uváděli. Pokud to bylo nutné, zaměnila jsem tato jména s postavením či rolí tohoto člověka ve vyprávění (např. domina, lektor, prodejce, kamarád apod.). Sleduji tím zajištění maximální možné míry anonymity výzkumu pro jednotlivé aktéry, ale zároveň umožnění použití dat relevantních pro zodpovězení výzkumných otázek. Mým cílem je výzkumná zpráva, která podává relevantní obraz dané subkultury, a zároveň pouze minimálně ohrožuje soukromí jejích členů.

⁷⁷ HENDL, J.: Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metod a aplikace. 1.vyd. Praha: Portál. 2005 ISBN 80-7367-040-2. str. 156-157.

3.8. Validita výzkumu

Kritéria kvality v kvalitativním výzkumu nejsou jednoznačně definována, existují různé přístupy, které se vyrovnávají se zvláštnostmi kvalitativního výzkumu. Především nelze k posuzování výzkumů přistupovat s mechanickou aplikací kritérií, která jsou platná ve výzkumu kvantitativním.⁷⁸

Na kritéria v kvalitativním výzkumu lze nahlížet třemi způsoby. Lze je odmítat ve smyslu, že nelze žádná kritéria vytvořit vzhledem k tomu, že každý výzkum je určitou svou objektivní verzí pravdy. Lze také převzít kritéria kvantitativního výzkumu a poupravit je k výzkumu kvalitativnímu, a lze také zavádět nová kritéria šitá přímo na míru designu daného výzkumu.⁷⁹ Vzhledem k tomu, že nemám ambice vytvářet zcela nová kritéria, tak se na svůj výzkum podívám pomocí optiky již dříve popsaných kritérií.

Pravdivost a platnost výzkumu, neboli také validita, je kritérium, které se ptá, zda byla dostatečně přesně popsána zkoumaná skutečnost, a zda byla správně pochopena a interpretována. Lze jej dále dělit do podkategorií důvěryhodnosti, přenositelnosti, spolehlivosti a potvrditelnosti.⁸⁰

Otázka důvěryhodnosti je spojena s otázkou výzkumníka a interpretace dat. Ke sledování svého postupu během výzkumu jsem využívala svůj terénní deník, kam jsem si zapisovala otázky, které mě vedly k interpretaci sledovaných jevů daným způsobem. Riziko ohrožení důvěryhodnosti vnímám především v relativně krátkém časovém úseku prováděného výzkumu, kdy mohlo dojít k určité schematizaci získaných dat a jejich následné zjednodušené interpretaci. Delší pobyt v terénu by možná napomohl toto riziko více eliminovat a zároveň by mi umožnil hlubší proniknutí do terénu, a tím pádem i většímu porozumění prožívání mých informátorů. K upevnění důvěryhodnosti výzkumu tak slouží také přímé citace, kterými dokresluji své závěry.

K zajištění přenositelnosti jsem se snažila o co nejpečlivější dokumentaci výzkumu. Popsala jsem také svou pozici výzkumníka a limity z ní plynoucí, jakými byla zejména předchozí znalost terénu, které jsem si byla vědoma, a proto jsem se cíleně snažila přistupovat k pozorováním, jako bych terén zažívala poprvé. Reflexe vlastní pozice výzkumníka je nedílnou součástí celého procesu interpretace zažívané skutečnosti a pomáhala mi během celého procesu výzkumu.

⁷⁸ HENDL, J.: Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metod a aplikace. 1.vyd. Praha: Portál. 2005 ISBN 80-7367-040-2. str. 335.

⁷⁹ ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. :Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd.1. Praha: Portál. 2007. ISBN 978-80-7376-313-0. str. 30.

⁸⁰ Tamtéž str. 31-39.

Spolehlivost výzkumu jsem se snažila zajistit zejména prací s jasnými daty, snažila jsem se vyhnout využití ojedinělých nepotvrzených dat a tvrzení, které by mohly mé závěry zkreslit. Zároveň jsem nechtěla zůstat pouze u jednoduchého popisu očividně zažívané reality, proto jsem se snažila o doslovný přepis rozhovorů se svými informátory, který mi umožnil hlubší uvažování nad tím, jak informátoři dané skutečnosti prožívají. Použitá metoda polostrukturovaného rozhovoru mi umožnila jak kladení dalších rozvíjejících otázek k tématu, tak ke konzistentnímu zkoumání základních výzkumných otázek.

3.9. Reflexe procesu výzkumu

Během výzkumu jsem si vedla deník, ve které jsem zaznamenávala svůj postup, možné obavy z překážek ve výzkumu, a také změny v uvažování směru výzkumu. Vzhledem k citlivé povaze zkoumaného prostředí, jsem již od počátku počítala s tím, že proniknutí do terénu a získání ochotných informátorů nebude úplně jednoduché.

Má představa byla taková, že půjdu do terénu, seznámím se s prostředím a nakontaktuji nějaké potenciální informátory. Spoléhala jsem na svého kamaráda, který se v daném prostředí pohybuje, že mi pomůže, stane se mým hlavním informátorem a zároveň získá další. V tu dobu se mé výzkumné otázky pohybovaly převážně kolem boje o mocenské pozice v sociálním prostoru.

Díky své předchozí zkušenosti se mi podařilo poměrně snadno dostat do terénu a stát se jeho součástí. Byla jsem běžnou návštěvnicí a pozorovatelkou. Zažívala jsem však frustraci z toho, jak mám odpovědět na své stávající výzkumné otázky z pozice vnějšího pozorovatele. Nemohla jsem vědět nic o mocenských pozicích z pohledu nováčka, který o nich nic neví. Zaměřila jsem se tedy nejprve na co nejpodrobnější popis toho, co vidím.

Do toho jsem měla pocit, že musím co nejdříve začít provádět rozhovory, protože jsem stále ještě považovala techniku pozorování za nedostatečnou. Přes mého kamaráda, se mi podařilo získat ochotného informátora. Kamarád, díky kterému jsem tohoto informátora sehnala, je gay, a já jsem si vůbec neuvědomila, že gayové mají také svou vlastní velmi rozvětvenou subkulturu. Ukázalo se, že pozice mého informátora v BDSM subkultuře, jak jsem ji ve svém výzkumu pojala, je spíše okrajová, že naopak sám sebe vidí spíše jako součást gay subkultury. Byla to pro mě trochu slepá ulička, navíc jsem stále ještě byla ve fázi úpravy výzkumných otázek, takže data, která jsem z tohoto rozhovoru získala, byla málo konkrétní a žádné další posunutí ve výzkumu jsem v nich nenacházela. Vrátila jsem se tedy raději k technice pozorování.

Zpočátku jsem data z pozorování nijak nefiltrovala a snažila jsem si maximálně zaplnit své poznámky, samozřejmě tedy s ohledem na soukromí účastníků. Postupně jsem ke svému překvapení zjišťovala, že i tato vnější pozorování v sobě obsahují cenná data. Nikoliv toliko o mocenských pozicích, ale zejména o určitém stylu a způsobech komunikace. Rozhodla jsem se tedy výzkum zaměřit tímto směrem a vzhledem k tomu, že jsem se ocitla v pozici nováčka, připadalo mi logické provázat to s celým procesem vstupu nového člověka do subkultury. Uvědomovala jsem si, že součástí mého výzkumu jsem také já sama, mé pocity, které prožívám a vjemy, které na mě působí, a že tou nejjednodušší cestou je ptát se v rozhovorech na to, jak to prožívali ostatní. Má otázka po vstupu byla tímto ustanovena.

V oblasti stylu a subkulturního kapitálu mi v pozorování velmi pomohly náhodně odposlechnuté konverzace v přesnějším zacílení výzkumu. Začala jsem si všímat toho, jak se běžné přátelské konverzace v tématech opakují, a přemýšlela jsem nad významem oněch témat. Odtud pak byl jen krok ke spojení témat a obrazů, které jsem viděla, aby mi vykryštovala otázka hraček a oblečení, dovednosti, hraní si a přetavení toho všeho do finální podoby subkulturního kapitálu. Jeho přeměna v ekonomický byla nasnadě, protože znaky toho všeho byly vidět všude kolem mě a já jsem je znatelně pociťovala na stavu své peněženky během té nejintenzivnější fáze výzkumu.

Dospěla jsem do chvíle, kdy mi už pozorování nepřinášela tolik nových dat, proto jsem se opět rozhodla hledat informátory. Přijít k někomu náhodnému, s kým jsem se neznala, a žádat ho o rozhovor, se mi příliš nechtělo. Zdálo se mi, že bych tím narušovala soukromou atmosféru klubu a vzbuzovala nedůvěru všech okolo. Zkoušela jsem tedy nejprve jít do klubu s kamarádem, o kterém jsem byla přesvědčená, že bude mít dostatek známých, a slibovala si od toho, že se také s někým seznámím. Podařilo se mi sice získat nové kontakty, ale nikdo z nich nebyl ochoten na výzkumu participovat. Rozhodla jsem se zkusit i inzerci na komunitním BDSM seznamovacím serveru, nicméně můj inzerát mi byl do minuty smazán místním administrátorem. Stihl se mi přihlásit jeden zájemce, se kterým nakonec rozhovor z důvodu vzájemné časové vytiženosti a jeho bydlišti mimo Prahu nevyšel.

Postupně za pomoci kamaráda, se kterým jsem získala v klubu několik známých, se mi nakonec podařilo sehnat pět ochotných informátorů, kteří mi rozhovor poskytli. V tu dobu jsem již měla své výzkumné otázky ujasněné a mohla jsem proto rozhovory provádět tak, aby mi přinášely relevantní data.

4. Empirická část

V této části práce se pokusím analyzovat a vyložit data shromážděná při prováděném terénním výzkumu tak, abych co nejlépe zodpověděla výzkumné otázky. Hlavním cílem celé empirické části je pak poskytnout srozumitelný popis života sadomasochistické subkultury tak, aby se pokud možno co nejvíce blížil realitě. Vycházím ze svých terénních poznámek, záznamů z pozorování a zaznamenaných rozhovorů s mými pěti informátory.

Abych si utřídila obrovskou změň informací, kterou jsem sběrem dat získala, přistoupila jsem k její interpretaci z pohledu hráče počítačové hry, který prochází jednotlivými úrovněmi se svou postavou, která se vyvíjí, plní úkoly a odemykají se jí nové světy. Proto i následující text bude členěn s touto vnitřní logikou tak, jak jsem já sama objevovala svět BDSM subkultury a setkávala se s jevy, které buď rezonovaly s teoretickými základy mé práce, nebo ve mně vzbuzovaly naopak další otázky a zvědavost. Je členěn do pěti „úrovní“, přičemž z pohledu výzkumu je proniknutí do každé další úrovně obtížnější a vyžadovalo z mé strany více času, úsilí a pozornosti.

V první části se tedy věnuji začátku vstupu do prostředí, kde se vlastně tito lidé setkávají, jak se člověk rozhodne, že tam půjde, kde získává kontakty, jaká jsou očekávání a jaká je realita, co se v tomto prostředí odehrává za aktivity, jaká jsou pravidla, zvyklosti, možnosti. Přičemž tím hlavním prostředím, ve kterém se většina mého výzkumu odehrává, a které považuji za hlavní místo setkávání BDSM pozitivních lidí, je BDSM klub, který budu, v rámci anonymizace, označovat v celém rozsahu práce jakožto klub. Není to jediné místo, kde by se tito lidé scházeli, nicméně je to místo hlavní. Každý z informátorů, se kterým jsem mluvila, automaticky mluvil o klubu jako o místě setkávání všech lidí.

Jakmile jsem se do prostředí dostala, porozuměla jsem jeho pravidlům a tomu, co se v něm odehrává, vyvstala mi otázka hledání stylu, hodnot a autenticity. Toho, co je vlastně obsahem odehrávaného dějství, co se komunikuje v jemných náznacích a zůstává explicitně nevyřčeno, toho, o čem všichni automaticky vědí, aniž by o tom mluvili. Hledala jsem jazyk, který se nachází za tím, co se říká.

Ve třetí kapitole se zabírám tím, jak lze tedy, pokud již znám prostředí i jeho víceméně skryté obsahy a jazyk, získat určité postavení, známost, tedy subkulturní kapitál, nebo řečeno slovy hráče počítačových her – dostatek zkušenosti ke zvýšení dovednosti postavy.

V těsné návaznosti na to, v další kapitole empirické části, uvažuji nad způsoby, jakými lze vysledovat přeměnu subkulturního kapitálu v kapitál ekonomický a za jakých podmínek se tak skutečně děje.

V poslední kapitole uzavírám kruh svého putování, a ptám se sama sebe i svých informátorů, zda se zakoušená realita subkultury jeví černobíle, jak vnímá subkultura sama sebe ve vztahu k majoritní

společnosti a jak velká je míra relativity toho, co patří do BDSM. Ptám se, nakolik můžeme mluvit o postsubkultuře a zda lze také uvažovat o tom, že dochází k integraci BDSM subkultury do majoritní společnosti a naopak.

4.1. Být nováčkem

Vzhledem k tomu, že se BDSM subkultura pohybuje kolem nestandardních sexuálních praktik, ke kterým se ne každý hrdě hlásí, není vstup do ní tak snadný už jen proto, že člověk musí překonat nějaký počáteční ostych a strach. *„Ze začátku jsem se hrozně bála, že tam na mě všichni budou koukat“* (Mája, 21 let). Koneckonců, i já jsem s tímto ostychem zpočátku bojovala a občas jsem měla možná až neoprávněný pocit, že jsem, jako nový člověk, středem pozornosti. *„Přicházím do klubu sama, abych se dostala dovnitř, musím zazvonit na zvonek u vstupu, napoprvé to nic nedělá, tak to zkouším podruhé, ozve se bzučák a jsou mi otevřeny mříže. Vcházím dovnitř a připadá mi, že je tu celkem hodně lidí, přirozeně se všichni ohlíží ke vstupu, kdo to přišel, koukají na mne.“* Nebo také: *„Odcházím do kuřárny čekat na svého informátora. Venku sedí velká skupina osob a nahlas si povídají, chvíli ztichnou, když vejdu, a pak pokračují v hlučném hovoru.“* (terénní poznámky, 10.11.2016) Je otázkou, nakolik si mě někdo reálně všiml jako nováčka a nakolik se jednalo o projevy mého vlastního strachu a nejistoty, ale důsledek je stejný. Vzbuzovalo to ve mně obavy o to, jak na mě tito lidé nazírají.

Není to tedy tak, že by se všichni hned vydávali seznamovat se s lidmi naživo v klubu, o kterém vlastně ani nemohou dopředu nic moc vědět, protože informací dostupných na internetu je relativně málo – když jsem pátrala, našla jsem nějaké informace na diskuzních serverech, a pak základní popis na stránkách samotného klubu. Většina mých informátorů mluví o tom, že jejich začátky jsou na internetu, kde lze získat kontakty a seznámit se. *„No, na začátku jsem se pohybovala spíš na internetu. Kolem BDSM se pohybuju už od dob svého dospívání, ale vždycky to bylo o tom, že jsem se s někým seznámila na netu, pak jsme se sešli v reálu a navázali nějaký vztah. Takhle to bylo dlouho. Do klubu jsem se dostala až mnohem později“* (Ela, 32 let).

4.1.1. Virtualita a realita

Virtuální svět a svět reálných vztahů se nedá v rámci subkultury zcela oddělovat, nejsou to světy samy pro sebe.⁸¹ Již jsem zmínila, že rozvoj dostupnosti internetu v České republice umožnil i rozvoj samotné

⁸¹ WILSON, B., ATKINSON, M.: Rave and Straightedge the virtual and the real: Exploring Online and Offline Experiences in Canadian Youth Subcultures. In: YOUTH & SOCIETY. 2005. Roč.36. číslo3. str. 283.

subkultury. Internet umožnil bezpečné propojení osob, jejich vzájemnou komunikaci a následné první pokusy o reálná setkávání. Internet je tedy nedílnou součástí každodennosti BDSM subkultury, pro lepší pochopení propojenosti online a offline světa popíší interakce, které se mezi nimi odehrávají. Jednu složku těchto interakcí tvoří informační weby pro zájemce o subkulturu. Na těchto webech lze nalézt:

- Články k tématice BDSM, včetně článků pro nováčky o tom, jak to chodí na akcích
- Erotické povídky či úvahy
- Recenze filmů, hudby apod. s BDSM tematikou
- Seznamy akcí

Často se také jedná o seznamovací weby, které obsahují navíc:

- Profily uživatelů
- Inzeráty
- Diskuzní sekci, včetně sekce, kde na dotazy odpovídají odborníci, například lékaři
- Fotogalerii sloužící k prezentaci uživatelů
- Zájmové skupiny

Na webu klubu jsou dostupné informace o klubu, seznam stálých členů, obsazenost klubu k pronájmu, seznamy a popisy plánovaných akcí a odkaz na webové stránky s prodejem erotického zboží. Weby s nabídkou výroby zboží s BDSM tematikou nejsou nijak neobvyklé a zaznamenala jsem i web nabízející v této oblasti osobní rozvoj, poradenství a přednášky. Na virtuální produkci subkultury lze narazit také na Facebooku, kdy vznikají seznamovací skupiny, zájmové skupiny, ale také skupina klubu, která slouží především k předávání informací o srazech a plánovaných akcích. Platforma Facebooku umožňuje velký dosah jednotlivých příspěvků, rychlou komunikaci uživatelů i sdílení příspěvků. Zároveň dochází i k interakci směrem z reálného prostředí do virtuality, v momentě, kdy jsou ve skupině sdíleny dojmy z posledního vzájemného setkání. Subkultura tak ve virtuálním prostředí utvrzuje svou vlastní reálnou identitu.

Významné je virtuální prostředí také z hlediska utváření identity jednotlivce. Obzvláště v oblasti BDSM sexuality, kdy je svěřeni se někomu v okruhu blízkých v reálném prostředí vysoce rizikové a neposkytne jedinci zpětnou vazbu od někoho se sdílenou sexualitou. Virtuální prostředí tak nabízí bezpečí anonymity a možnost postupného budování vlastní BDSM identity v prostředí podobně smýšlejících osob, které mohou poskytnout relevantní zpětnou vazbu a sdílení vlastních zkušeností.⁸²

⁸² WILSON, B., ATKINSON, M.: Rave and Straightedge the virtual and the real: Exploring Online and Offline Experiences in Canadian Youth Subcultures. In: YOUTH & SOCIETY. 2005. Roč.36. číslo3. str. 282.

Virtuální prostředí je podstatnou částí celé subkultury a pro většinu je také vstupní branou do prostředí reálného. Jeden z nejvíce využívaných seznamovacích serverů pořádá v klubu například sraz svých uživatelů. Bez internetu se prakticky nelze dozvědět o žádných akcích, ani se nelze snadno seznámit. Virtuální spojení tak podporují vzájemné reálné vztahy a udržují strukturu subkultury.⁸³

Jednou z hlavních motivací, proč se lidé rozhodují překloupat svou účast z internetových diskuzních fór do prostorů BDSM klubu, je zvědavost a touha poznat lidi se stejným zájmem. Už nejde o to setkat se s jinými za účelem sexu, ale socializace. *„Přišlo mi zajímavý podívat se do té komunity, byl jsem zvědavěj, protože jsem byl vždycky na netu a osobně jsem znal akorát lidi, se kterejma jsem něco měl. Takže tohle byla taková příležitost vidět i jiné lidi, jaký jsou a jak to maj.“* (Jmelí, 30 let), *„U mě šlo asi hlavně o velkou zvědavost, uvědomovala jsem si, že existuje ještě nějaká linka mimo internet, jakási paralelní realita toho, co se děje na internetu. Nechtěla jsem, aby mi něco uniklo a přišlo mi fajn být v prostoru lidí, který to maj všichni podobně“* (Ela, 32 let). Ela říká, že nechtěla, aby jí něco uniklo. To něco mohou být akce, které se tam odehrávají, zkušenost, která se sdílí, jsou to všechny možné příležitosti k zisku kapitálu, o které Ela nechtěla přijít.

V momentě, kdy člověk začne na internetu pátrat po tom, jak se naživo se skupinou BDSM pozitivních lidí seznámit, narazí také na různé webové stránky, kde jsou sepsány rady a doporučení, jak toto učinit co nejlépe a s dobrým výsledným efektem. Život offline se tak manifestuje v online světě a tvoří tak virtuální přemostění do světa reality.

⁸³ WILSON, B., ATKINSON, M.: Rave and Straightedge the virtual and the real: Exploring Online and Offline Experiences in Canadian Youth Subcultures. In: YOUTH & SOCIETY. 2005. Roč.36. číslo3. str. 306.

4.1.2. Jít offline

Všichni mí informátoři uvádí, že jim byl při prvním vstupu alespoň nápomocný nějaký člověk, který se v prostředí již orientoval. Buď to byl aktuální sexuální partner, nebo kamarád či známý z internetu. „*To bylo ještě na starým, na Smíchově. Seznámil jsem se s dominou, ta mě tam s kamarádkou vzala. Já jsem nevěděl, co čekat, nabízely mi variantu, že bych tam šel už rovnou jako otrok nebo normálně se prostě podívat*“ (Pes, 37 let). Ne jinak tomu bylo i v mém případě, kdy jsem si domluvila schůzku s kamarádem, o kterém jsem věděla, že občas do klubu chodí. Vzhledem k tomu, že jsem nevěděla, jak začít, jsem si zvolila jako svou první návštěvu akci s názvem Kecací čtvrtek, která je určená hlavně pro povídání a opakuje se periodicky každý týden. I z výpovědí mých informátorů vyplývá, že mnoho nováčků volí tuto akci jako vstupní bránu do světa BDSM.

Já: Jaký byl tvůj začátek vstupu do komunity?

Mája: Komický, šla jsem s bývalým Pánem⁸⁴ na akci. Předtím jsem šla ale ještě na Kecací čtvrtek s kamarádkou. Sedly jsme si, a hned se nám lidi věnovali, že jsme nový, bylo to přátelský a hrozně milý. Kromě Kecacího čtvrtku existují také „Zajíc párty“, což jsou srazy speciálně pořádané pro „nováčky v komunitě“. Cílem těchto srazů je umožnit nováčkům či osobám se zájmem o BDSM, aby se s tímto prostředím bezpečně a v co největším pohodlí seznámili. Z mých informátorů se této akce zúčastnili pouze dva, ostatní o její existenci vědí.

Měla jsem to štěstí, že v době, kdy jsem prováděla hlavní část svého terénního výzkumu, tak se Zajíc párty zrovna konala. Vzhledem k tomu, že pořadatelka na tuto akci nepouští zkušenější osoby mezi běžné účastníky a velmi si zakládá na bezpečí nováčků, jsem považovala za důležité ji s mým výzkumem seznámit. Vstup na akci mi byl povolen a byla jsem upozorněna na nutnost ochrany soukromí všech účastníků a na to, že nesmím publikovat nic bez souhlasu zúčastněných. Velmi jsem si v tu chvíli uvědomovala citlivost samotné subkultury na její soukromí a docházelo mi, že ztráta soukromí je jedním ze zásadních rizik, kterým je vystavena.

Samotná akce Zajíc párty na mě zapůsobila svou organizovaností, přestože byla evidentní snaha o navození uvolněné atmosféry, nemohla jsem přehlédnout detaily, které měly zabránit propuknutí chaosu a nechtěného průběhu. „*Nahlásím své jméno a dostanu přidělené číslo. Uvnitř je uvítací stůl se jmenovkami....Systém jmenovek je následující: červená – animátoři, lidé, kteří přednášejí jednotlivé bloky, odborníci, žlutá – zkušení, kteří jsou na akci ochotni poradit a bavit se s nováčky, bílá – tzv. Zajíci, nováčci v BDSM....Nastoupíme všichni v horním sále, kde se na jevišti představuje organizátorka a všechny osoby s červenou cedulkou...Organizátorka nás vítá, představuje akci a jednotlivé*

⁸⁴ Pán nebo Paní je označení pro dominantního jedince. Pozn. Autorky.

animátory...Organizátorka upozorňuje na rozpis programu, který je rozmístěn po klubu. Přednášky se konají v několika prostorech najednou, takže si musíme vybrat, na co půjdeme, jedná se v podstatě o formát konference..." (terénní poznámky, 5.11.2016).

Přes tuto snahu o pečlivou organizaci na mě akce nakonec zapůsobila celkem uvolněně. Účastníci akce byla velmi nesourodá masa lidí, celkově se však jednalo spíše o mladší průměr, kolem 25-30 let. Akce byla hodně informační, kdy zkušenější praktikující měli přednášky na specifická témata, případně ochotně zodpovídali dotazy. Všimla jsem si, že tzv. animátoři se ochotně nabízeli jako průvodci po klubu. Kromě informační roviny jsem zahlédla, že akce byla i seznamovací, seznamovali se zde lidé, kteří se znali třeba jen z konverzace na internetu.

Účast na jednotlivých přednáškách byla zcela dobrovolná, kdo nechtěl být na přednášce, mohl využít hospodskou část prostoru klubu, konzumovat raut, popíjet a povídat si s ostatními návštěvníky. Témata přednášek byla například: zdravotní rizika, právní minimum, seznamování na internetu, spank a kůže, spank a rákosky, bondage západní, bondage shibari, piercing – playpirecing a tělesné modifikace, petplay a furries⁸⁵, elektro a jehly.

Přednášky byly částečně předváděcí a částečně teoretické, na základě vlastních zkušeností přednášejících: *„Přednáška postupně přechází v rady, jak ošetřovat kožené výrobky a jaká zranění se mohou stát i tomu, kdo výprask udílí. Jako příklad dává přednášející své zranění od velkého pětimetrového biče. Sama předvádí bič třímetrový, se kterým uhodí svůj protějšek. Doporučuje pro začátek a domácí použití kratší biče, které jsou méně náročné na ovládání.“* (terénní poznámky, 5.11.2016)

Názory na tuto akci jsou smíšené, převládá pocit, že je dobře, že takováto akce existuje, přestože nemusí všem vyhovovat. *„Myslím, že to je dobrý. Pro pocit těch lidí, že to je akce speciálně pro ně, a přitom skočej do toho samýho, protože se tam neděje myslím nic moc jinýho, než za běžnýho provozu při Kecacím čtvrtku. Myslím si, že to je lepší cesta, jak do tý komunity vstoupit“* (Pes, 37 let). Informátorka Mája také uvažuje, že vstupem do prostředí skrze akci pro nováčky mohou být eliminována některá rizika nebo chyby z neznalosti. Dá se tedy nad těmito akcemi uvažovat i jako o ochranném opatření. *„Co jsem slyšela, tak si myslím, že super. Je to hodně o těch zkušenostech. Já jsem třeba na začátku nevěděla, když jsem měla různé dominanty, že ne každéj byl úplně dobrej a ne každéj dělal věci úplně dobře. Když jsem třeba dostala přes ledviny a měla jsem tam modřinu, tak jsem si myslela, že to nic není, ale v průběhu času jsem se dozvěděla, že se to vlastně nesmí. To je věc, kterou jsem třeba nevěděla, a to mě mrzí, že jsem nebyla poučená, ale na druhou stranu každá špatná*

⁸⁵ Petplay je hraní role zvířete, často například pes. Furries jsou osoby, které mají zálibu v antropomorfních zvířatech. Pozn. autorky

zkušenost taky zkušenost. Na těch Zajíc párty jsou lidi, který to znaj, dělaj to dlouho, takže je to dobrý, aspoň ti nováčci nejdou k někomu, kdo je levej nebo kdo by nějak záměrně ublížil.“ Ne každému však vyhovuje organizovaný způsob setkávání, protože se vždy odvíjí od samotného nastavení pořadatelů: *„Obecně akce pro nováčky je asi dobrá, je to obdivuhodný, že to někdo zorganizuje, těch témat co tam bylo, bylo docela hodně, ale jak jsem říkal, je to to tvrdý jádro, který to podle mě nedělá úplně šťastně pro ty lidi, který tam přijdou úplně poprvé a jsou vyjukaný, tak to nepůsobí úplně dobře. Daleko líp jsem se cejtíl, když jsem tam byl poprvé a někdo si nás vzal, skupinku pěti, šesti lidí a provedl nás kolem a všechno nám vysvětlil v klidu individuálně, to si myslím, že je pro vstup do komunity příjemnější než jít na takovou akci“* (Jmelí, 30 let)

První vstup jsem tedy měla za sebou a nyní jsem stála před otázkou, jak se vyznat v tomto novém prostoru, co se tu vlastně děje, jaké že to jsou ty akce, jaké jsou mé možnosti a proč to takhle vlastně je?

4.1.3. Utváření prostoru a jeho produkce

Samotný klub se nachází na hranici soukromého a poloveřejného prostoru. Soukromého, protože je vlastněn provozovateli klubu, kteří jej řídí jako kontrolované uzavřené místo pro spotřebu. Adresa je neveřejná, u vstupu nejsou žádné cedule s názvem klubu, to jsou základní teritoriální taktiky, které mají zabránit náhodnému vstupu kolemjdoucích, kteří nejsou předem s charakterem klubu seznámeni. A poloveřejného, protože je získání adresy a nalezení samotného klubu tak jednoduché, aby nevytvářelo příliš velký práh pro zvědavé nováčky.

Strategie, která říká, že se adresa klubu nesmí prozrazovat, je podpořena taktikou, kdy je vstup do klubu ve většině případů na zvonek, případně je u vstupu registrační stoleček. Člověk z ulice sem tudíž zabloudí jen těžko. První, co na člověka bezesporu zapůsobí, je samotný prostor klubu, který je dělený dle funkčnosti a aktivit, které se tam odehrávají. Jedná se jak o formu teritoriální taktiky, tak spojování prostoru. Fyzická podoba prostoru také působí i na samotné jeho aktéry formou stabilizace těla, kdy určité přirozené bariéry v prostoru brání, nebo naopak podporují určité produkce.⁸⁶

Na první pohled je hlavní část klubu obyčejná hospoda, které vévodí dlouhý bar. Místnost je přepažená na část se stoly a část s pohodlnějšími křesílky. Toto přepažení vytváří větší soukromí a podporuje tak využití prostoru jednak k intimní rozhovorům, ale také i aktivitám. Pokud se totiž odehrávaly aktivity sexuálního charakteru, tak právě v části za zástěnou. *„Místnost je rozdělena dvěma černými zástěnamí, takže jsou v ní vlastně tři části. První je více jídelnová s dlouhými stoly, druhá je stůl oddělený zástěnamí*

⁸⁶ STULÍKOVÁ, V.: Od veřejného ke sdílenému prostoru: městský park v symetrické perspektivě. In: Cargo. 2015. Roč.1. číslo.2. str. 74.

a třetí jsou koutky s pohodlnými sedačkami. V prostřední části se cosi děje, je tam shluk lidí a já vidím, že přes stůl je ohnuta dívka, která právě dostává výprask.“ (terénní poznámky, 10.11.2016)

Venku je kuřárna s venkovní kuchyní, a také vstup do sauny. V patře se nachází velký sál s pódium, a také hrací místnosti s šatnou a uzamykatelnými skříňkami. To je hrubý popis prostoru, ve kterém se odehrává převážná většina akcí. Dojem, který to vyvolává, není na první pohled příliš erotický, což zřejmě není vždy standardem, jak dokládá vyprávění informátora 001: *„Takže přijeli ze zahraničí mr. Leather a v nějakém reportu psali, že tam vešli a ono to vypadalo, jak nějaká jídelna (smích), pak jsme vyšli nahoru a tam úžasnej, vybavenej sál. Tak z toho byli na větvi, ale tohle vnímali opravdu jako jídelnu a tak trošku z toho ten pocit je.“* Chápu toto jako snahu majitelů klubu o fyzické oddělení činností, které se v prostoru odehrávají, jako snahu o jeho lepší přehlednost, jednu z teritoriálních taktik. Jídelnová část je zkrátka jídelnová, nikdo nikomu ruce neusekne, pokud tam bude docházet k sexuálním aktivitám, ale toho se nikdo moc obávat nemusí, protože: *„Ale jinak jak říkám, je to přátelský, domácí, ale je to až tak domácí, že si neumím představit tady, že bych úchylačil. ...ale tady prostě ani nemám chuť tady něco jakoby dělat tady v tom prostoru, nahoře v místnostech ano, tam jsem dělal spoustu věcí, ale tady v tom prostoru nemám chuť nic dělat, tady je to až moc přátelský na to, aby to bylo erotický“* (informátor 001, 30 let). Tato snaha o dělení prostoru souvisí s multifunkčností klubu jako takového. Není to žádný sex klub, ani noční klub, i když v některých chvílích může být. Je to především prostor setkávání dané subkultury. Proto musí mít i místo pro společenskou funkci, a to je právě ona jídelnová nebo hospodská část. Jak moc je tato společenská funkce důležitá vypovídá má informátorka Mája, která na otázku, jak by klub popsala, odpovídá takto: *„Funguje to, jako úplně normální hospoda, pokud máš strach, že by ses necítila dobře, že by se ti něco stalo a tak, tak to prostě funguje jako hospoda, posezení prostě, grilováníčko, všichni jsou tam milí a přátelský a když si chceš něco užít, tak od toho jsou tam ty místnosti a všechno funguje na nějaký domluvě, nemusí být nic veřejně. Jediná nevýhoda je, že se nedá platit kartou (smích). Najdeš tam spoustu kamarádů, postaraj se o tebe.“* Zdá se, že pro Máju je podstatné hlavně přátelské prostředí a atmosféra. To je podstatné i pro mého informátora Psa, který ovšem zažil klub ještě v jiných prostorech a proto jej hodnotí jinak. *„předtím mi přišel uzavřenější, přátelštější, ono to bylo hodně malý, takže to tam bylo takový víc těsnější, ale zas nemůžu říct, že by to bylo teď špatný, ty prostory jsou super, parádní, ale zároveň je to takový velký a neosobní.“* Pes vzpomíná na dobu, kdy byla subkulturní lidská základna menší a dává do souvislosti blízkost vztahů s velikostí prostoru klubu.

Po seznámení se s prostorem přichází na řadu pravidla, kterými je potřeba se řídit. Nikde jsem žádná vyvěšená pravidla nenašla, snad jen na baru vyvěšený přeškrtnutý foťák je celkem jasné pravidlo zákazu focení. Zřejmě je to jedno z nejdůležitějších pravidel, protože hned dva mí informátoři ho dali na první místo. Se zákazem focení jsem se setkala i na akci konané mimo prostory klubu. Zákaz focení souvisí

s nutností ochrany účastníků, neboť ztráta soukromí je jedním z rizik, kterého se část mých informátorů obávala.

Jakožto nový návštěvník klubu jsem však byla s pravidly obeznámena samotnou majitelkou klubu v rámci prvotní prohlídky, kterou může absolvovat každý, kdo si o ní řekne. Pravidla, která jsou součástí teritoriální strategie majitelů klubu, jsou tedy předávána taktikou prohlídky po klubu. Se stejnými pravidly jsou také seznamováni návštěvníci akce Zajíc párty, za pomoci obdobné taktiky – ochotných průvodců pro nováčky. Tato pravidla jsou rychle internalizována i samotnými návštěvníky klubu a předávána dále v rámci vnitřního regulativu prostoru.

Mája má pravidla pevně srovnána a dokáže je ihned bez přemýšlení vyjmenovat: „*Nefotit, dá se to domluvit s majitelkou, stopka⁸⁷ – nikdo nesmí porušovat, na pokojíčku max 30 minut, místnosti jsou otevřené nebo se tam dá dát nevstupovat, ale taky ne víc než 30 minut, vstup od 18ti let, jinak nevím.*“ Jmelí shrnuje pravidla po svém: „*...je potřeba trošku respektovat soukromí těch lidí a přemýšlet, co by někomu mohlo třeba vadit.*“ Dá se tedy říci, že pravidla jsou každému vesměs zřejmá, já se ale ptám, proč tedy vlastně tato pravidla vznikla? Ptám se po tom, zda jsou nebo byla někdy porušována. Většinou se všichni shodují na tom, že pravidla porušována nejsou. Kontrolována také nejsou, alespoň ne cíleně, ale pokud dojde k nějakému porušení, zakročí buď majitelka klubu: „*Jo, jakože třeba když se někdo chce fotit a je kolem víc lidí, tak tam majitelka vběhne a stopne to, když si to s ní nedomluvíš, tak to ona si všimne*“ (Mája, 21 let), případně mohou dodržování hlídat samotní členové subkultury: „*Přestože je to teď třeba otevřenější než dřív, tak si to lidi ohlídej sami*“ (Pes, 37 let). Většina informátorů se také shoduje, že obecně se pravidla zkrátka neporušují, člověk, který by je porušoval nějak soustavně, by byl stejně nakonec všemi vyloučen, protože: „*Komunita je malinká, lidi se znaj a tu pověst by si zkazili*“ (Jmelí, 30 let). Dochází tak k dvojí regulaci prostoru – jednak jeho provozovateli a zároveň samotnými návštěvníky, přičemž byt pravidla prostoru nastavují sami majitelé, tak jsou s nimi samotní návštěvníci bytostně v souladu.

Poslední, pro mě obtížněji spatřitelnou produkcí v prostoru, byla teritoriální taktika přivlastňování. Pro nováčka v prostoru je zprvu obtížné se orientovat a je zapotřebí častějšího pobytu v něm, aby se dalo přivlastňování spatřit. V první řadě dochází k přivlastnění prostoru v rámci sexuálních aktivit. Jak už jsem ale zmiňovala, samotné prostory jsou majiteli klubu navrženy tak, aby tyto aktivity samy regulovaly, nejprve mechanismem stabilizace těla – jídelnová část nenavozuje erotický pocit, a dále teritoriální strategií pravidel uplatňované taktikou v podobě semaforu na dveřích „hracích“ místností, které jsou limitovány časem. Mohu v dané místnosti pobývat jen já a provozovat v ní jakoukoliv svou

⁸⁷ Stopka je bezpečnostní opatření – předem domluvený signál, který slouží k okamžitému přerušení probíhající aktivity. Pozn. autorky

aktivitu, ale jen po určený čas. Tato strategie majitelů klubu tak účinně předchází možnosti trvalejšího přivlastnění si prostoru.

V průběhu častějšího pobytu v terénu jsem si však všimla, že k přivlastňování dochází, a to na základě jakéhosi „štamgastství“. Opakovaně jsem poznávala skupinu osob, která byla přítomna téměř na všech Kecacích čtvrtcích i dalších akcích, která vždy sedávala v zadní části jídelnové místnosti, a také skupinu osob, která měla téměř vždy obsazen stůl po levé straně u vchodu do kuřárny (v zimě velmi výhodná pozice, neboť v jeho těsné blízkosti se nalézá vytápění).

K dalšímu přivlastňování prostoru dochází v rámci pořádání workshopů či akcí. Zdaleka ne všechny akce pořádají majitelé klubu, přitom pořádající, kteří akci realizují, mají po dobu konání akce prostor částečně ve své kompetenci, mohou krátkodobě uplatňovat i některé své vlastní teritoriální strategie, jako například předepsaný dresscode, mohou i k některým místnostem krátkodobě například zamezit přístup, to vše pro to, aby mohli v prostoru realizovat svou produkci – akci, či workshop. Prostor pak využívají velmi uvolněně a suverénně: *„Během druhé přednášky přichází organizátorka, která si sedá přímo doprostřed místnosti (ostatní se drží při krajích), aby poslouchala. V průběhu přednášky laškovně vyrušuje a dělá si legraci z přednášejícího.“* (terénní poznámky, 16.12.2016)

4.1.4. Obsah setkávání

Co se tedy v prostoru klubu odehrává? Jsou to aktivity a akce různého druhu a zdaleka ne každý se účastní všech. Dost informací je možno získat ze stránek klubu, kde je vyvěšen program. Některé se opakují každý týden – Kecací čtvrtek, Saunovací středa, jiné méně častěji – Hrací neděle, různé akce zaměřené na konzumaci jídla, plesy a workshopy. Co je obsahem těchto akcí už často samotný název napovídá. Pokud jde o netematické akce, vystihuje průběh konání Pes: *„Jí se, pije se. Kdo chce, a má odvalu a líbí se mu to, tak se může ukázat v oblečení, ve kterém by do normálního podniku asi úplně nešel. Kdo chce, může dělat nějakou veřejnou exhibici. Ale jsou tam lidi, kteří si přijdou jen popovídat, protože samotné hraní je pro ně jen intimní záležitost.“* I někteří mí informátoři potvrzovali, že si na veřejnosti „nehrají“, a proto „akční“ akce nenavštěvují. *„Nechodím na hrací neděle, protože si mezi cizími lidmi nehraju. Nemám tu potřebu, pro mě je to soukromá záležitost mezi mnou a mým partnerem. Asi je to taky tím, že mám doma na to prostor i soukromí, kdybych měla doma děti, nebo bych bydlela se spolubydlicími apod., tak si dokážu představit, že bych měla větší potřebu si hrát v klubu“* (Ela, 32 let). Hraní si na veřejnosti tedy není podmínkou účasti na subkulturním životě. Výše popisované jsou akce konané v klubu, ale existují i akce mimo tento klub. *„Je taková skupina, o které nevím, jestli můžu mluvit, je z Brna. Chodím na pražský, ale chystám se podívat i do Brna. Taky občas*

chodím na animefesty. Kamarád byl na SM projekt, to bylo hrozně hezký. Každá skupina má jiná styl. Maj to třeba tématický, že se jede v nějakým tématu a taky je to hravý, třeba divadlo, hrajou se i hry. Super atmosféra, zas je to něco jiného, než když jdeš do toho klubu“ (Mája, 21 let). V rámci svého výzkumu jsem se účastnila také události pořádané skupinou kolem Hell.cz, která se zabývá zejména tělesnými modifikacemi, akce s názvem Fetishweekend, která se konala i v prostorách mimo klub. Také jsem zaznamenala událost skupiny SM Projekt, která se konala v pražském (dnes již zrušeném) klubu Buben, který byl domovem punkové subkultury. Mája ve svém výčtu zmiňuje také animefesty⁸⁸, které mají přes zálibu v Japonsku blízko k shibari. Hranice subkultury se tedy najednou nezdají být tak pevně ohraničené, jako při počátečním vstupu do ní.

Z mého pobytu v terénu vyvstávají ještě podrobnější obsahy aktivit, které se běžně v prostoru odehrávají, nezávisle na typu akce. Jednak jsou to rozhovory mezi lidmi, přičemž obvyklými tématy jsou různé technikálie kolem BDSM nástrojů a pomůcek, potom také sdílení zkušeností s novým oblečením a doplňky: „Venku v kuřárně kouří dívka cigaretu se špičkou. Rozvíjí se živá diskuze nad tím, jak se to má držet, a jaké to je to kouřit“ (terénní poznámky, 24.11.2016). Častým tématem je také seznamování se: „Dále se baví o tom, jak to teď funguje na lífeku⁸⁹, a jak se tam dá nebo nedá seznamovat“ (terénní poznámky, 24.11.2016). Bude se to zdát možná podivné, ale častým obsahem aktivit je konzumace jídla, přičemž součástí některých akcí je celovečerní raut, a pak jsou i speciální jídelně zaměřené tematické večery, kdy je hlavním bodem programu konzumace pokrmu, například husa v období svatého Martina apod.. Zcela běžné je také „hraní“ na veřejnosti, jak dokládají úryvky z mých poznámek: „...spoutává ruce koženými pouty dívce ve volánkové minisukni. Dívka je pod minisukní zcela nahá. Někteří scénu pozorují, jiní ji nevěnují pozornost“ (terénní poznámky, 5.11.2016) Pokud zmiňuji „hraní“ si na veřejnosti, nemohu také nezmínit okukování přihlížejících, které je tomu vždy ve větší či menší míře přítomno. Není to ovšem zírání ve smyslu „podívejte se proboha, co se tam děje!“, ale je to opravdu jen okukování s líným zájmem. Podívá se jen ten, koho to zaujme, často může kolem pobíhat zcela nahý člověk a nikdo mu významnější pozornost nevěnuje.

V neposlední řadě jsem zaznamenala snahu dění na akcích oživit, a tak se lze setkat s různými soutěžemi a aktivitami pro pobavení zúčastněných.

⁸⁸ Anime je označení animovaných filmů a seriálů produkovaných v Japonsku Pozn. autorky

⁸⁹ Seznamovací server. Pozn. Autorky.

4.2. Každý jede podle sebe...hledání stylu

Celkem snadno jsem vplula do subkulturního života, ale stále se mi zdálo, že je BDSM subkultura, jako taková, těžko srozumitelná. Jedna věc je sex, ale ze svých záznamů z pozorování jsem nabyla dojmu, že při mnoha příležitostech o sex až tak moc nejde. Zároveň mě neustále překvapovala různorodost lidí, se kterými jsem se setkávala, a to jak po stránce vizuální, tak po stránce osobnostní. Když jsem se svých informátorů ptala po BDSM stylu, tak jsem se setkávala s odpověďmi, které mě nijak neposouvaly dál: „*Je to napříč všema sociálníma vrstvama lidí, nedá se říct, že by v bdsm kultuře bylo něco specifického*“ (Pes, 37 let). Každý odpovídal úplně jinak a vesměs neurčitě, zdálo se mi, že samotní členové subkultury nad těmito otázkami nikdy neuvažovali a na mě hleděli s nedůvěrou, proč se na něco takového vůbec ptám. Začala jsem se tedy nejprve ptát nikoliv po stylu, ale po hodnotách a myšlenkových východiscích, které by měly tvořit základ. Tam už jsem byla úspěšnější: „*...asi něco jako každému dle jeho zájmů, dělej si, co se ti líbí. Samozřejmě s tím, abys nikomu neubližoval jinak než dle jeho vůle*“ (Ela, 32 let). „*Každýmu, co se líbí. Ač se najdou chytráci, kteří budou říkat, že správněj sub⁹⁰ by měl, v drtivé většině je to tom si to užít. Toho se naprosto držím, to je pro mě zásadní*“ (Pes, 37 let). Důraz na absolutní svobodu, pokud jde o sexualitu a zároveň respektování hranic druhých. Každý si může dělat, co se mu zlíbí a ostatní by ho neměli soudit, pokud tím nikomu reálně neubližuje. Alespoň takto by se dala charakterizovat základní premisa BDSM subkultury. Tuto premisu jsem zaznamenala i v povídání organizátorky Zajíc párty, která při zahájení akce mluvila o tom, že nám na akci nebude nikdo vyprávět o tom, že existuje jediné správné BDSM, ale že má především za cíl nás naučit myslet a přemýšlet nad tím, co děláme⁹¹. Začala jsem už chápat, proč mi mí informátoři nebyli schopni odpovědět, když jsem se ptala po nějakém jednotném stylu – jak může mít jednotný styl sdružení lidí, kde si každý může dělat co chce? To přeci nejde. A přitom jsem po čase na akcích vnímala, že se některé způsoby chování opakují, že i v na první pohled různorodé vizuální stránce lze nalézt pravidelnosti, a že v těchto pravidelnostech lze i číst komunikační obsahy.

Jak vypadají členové BDSM subkultury? „*Sexy! Hodně temnoty, dekadence, kůže a různý materiály*“ (Ela, 32 let). Zásadní pro BDSM vizualitu jsou různé formy fetišismu, které jsou s BDSM neodmyslitelně spjaty, z nich pak vychází záliba v konkrétních materiálech a typech oblečení, které jsou na akcích vidět. Pro dokreslení toho, jak po vizuální stránce vypadá BDSM styl, mi velmi dobře poslouží poznámky z mého pozorování z akce Fetishnight. Jak již samotný název akce napovídá, je zaměřena právě na fetish oblečení a na této akci je vyžadován tzv. „dresscode“, čili povinné obléknutí ve stylovém

⁹⁰ Submisiv, pozn.autorky

⁹¹ Žádala jsem o autorizaci tohoto výroku samotnou organizátorku, nicméně jsem neobdržela žádnou reakci. Pozn. autorky

oblečení. Při vstupu na tuto akci jsem byla přítomna situaci, kdy pořadatelé odmítali vpustit dívku, právě protože nesplňovala dresscode, když měla na sobě pouze obyčejné bavlněné tričko s potiskem, byť inspirovaným BDSM tematikou.

Na akcích, kde je povinný dresscode, bývá k dispozici šatna, kde se mohou účastníci převléknout. I v klubu je možnost využití šatny a uzamykatelné skříně. Tuto možnost využívají zejména lidé s preferencí v neobvyklých materiálech, jako je latex. Jiní nemají problém dorazit na místo akce již převlečení, koneckonců korzet a sukně není natolik pobuřující oblečení. Velmi obvyklé je ale přezouvání v místě akce do bot s vysokými podpatky. Kromě převlékání a přezouvání dochází občas také ke svlékání do částečné, až úplné nahoty. Následující poznámky jsou dosti obsáhlé, ale myslím si, že velmi dobře vystihují podoby, jež na sebe BDSM styl může brát:

„Lidé kolem mě jsou oblečení pestře, z poloviny převažuje zejména latex a různé druhy páskových body na ženách. Ostatní mají různé druhy oblečení z textilií a jiných materiálů (PVC, lack, kůže, satén, krajka, samet, guma). Někteří lidé jsou v latexu oblečeni komplet celí, včetně kukly, takže je někdy těžké identifikovat, zda se jedná o muže či ženu. Někteří jsou stylizováni do nějakých očividných rolí či postav – zdravotní sestřička, služka, principál, papež, mnich, policista, voják. Potkávám také jednoho muže, který má na sobě jen kožešinové kraťásky s ocasem a kožešinové rukavičky, uši a vůbec celý je stylizovaný do role zvířete. U žen jsou doplňky v podobě uší celkem běžné. Mnoho lidí má na krku obojek, nejčastěji obojek s výrazným okem uprostřed. Občas někdo někoho na obojku vede, a to jak muž ženu, tak ženy muže, což ovšem způsobuje jisté komplikace v plynulosti pohybu mezi davem lidí. Viděla jsem pár, kde muž vedl na obojku ženu, která měla ještě ruce spoutané k sobě kovovým řemínkem a ještě nesla v ruce skleničku s vínem. Těžko se jim v davu pohybovalo. Pár mužů jsem potkala i s kolem krku volně visícím roubíkem. Dalšími obvyklými doplňky jsou pak různé bicí pomůcky jako důtky, bičičky a biče připevněné za pasem, případně nošené v ruce. Papež v latexu si také nosil kadidelnici, která ale nebyla zapálená. Převažující barva oděvů je jednoznačně černá. U latexu pak ještě také výrazné, syté odstíny žluté, červené i modré, výjimečné zelené, a to i ve vzájemných kombinacích. Naprosté minimum osob je oblečeno do bílé, či jiných světlejších odstínů. Velmi běžnou součástí ženských oděvů je také korzet, a to jak z latexu, tak i kůže a jiných textilií v déle přes i pod prsa. Korzety pod prsa nosí ženy doplněné povětšinou o nějaký vršek či košili. Několik žen mělo odhaleno prsa, bradavky měly přelepeny černou páskou. Některé ženy mají na sobě poměrně střízlivé černé krajkové večerní šaty. Vysoké podpatky jsou k vidění na většině žen a i na transgender mužích. Výjimkou mezi lidmi není tetování ani piercing. Zdá se mi ale, že tetování, piercingy, tunely aj., mají spíše mladší lidé“ (terénní poznámky, 22. 10. 2016).

Nutno dodat, že na běžných akcích bez dresscodu bývají lidé takto oblečení někdy ani ne z poloviny. Civilnější forma BDSM vizuality se točí kolem temných barev, jak dokládá Jmelí, když odpovídá na

otázku, jak on sám chodí na akce oblečen: „*Nijak extravagantně, preferuju černou, jak kdybych šel na koncert nějaký tvrdý hudby.*“. Muži obecně moc širokou škálu možností nemají, ženy naopak mají širší paletu, ze které vybírají: „*Podpatky, podvazkové pás, krátkou sukni látkovou nebo delší koženou nebo delší lesklou, mám k tomu korzet nebo hezký vršek*“ (Mája, 21 let). Oblečení a doplňky jsou pro subkulturu důležité, protože lidem umocňují atmosféru a pomáhají jim dostat se do role. Atmosféru, kterou to tvoří, si lidé užívají: „*mám ráda tu atmosféru, tu estetiku, ráda se koukám na ty lidi kolem, kochám se. Navíc se můžu nějak obléct i já, můžu tam být v něčem, v čem bych na ulici nebo do jiný hospody jít nemohla a je to v pohodě, nikdo na tebe blbě nekouká, je v tom určitá svoboda. Tak to mi to asi dává*“ (Ela, 32 let). Vizualita BDSM je tedy vnějším projevem vnitřních prožitků každého člena subkultury. Napomáhá společnému sdílení oblíbené estetiky a zároveň má i komunikační obsahy - „*U ženský je to tak, že se oblíkneš vyzývavě submisivně či dominantně. Blůza a kožená sukně, která vypadá vyzývavě ale formálně, je spíš dominantní, když si vezmeš na sebe nějaký chundelatý věc, tak jsi asi submisivní*“ (Jmelí, 30 let) - které ale nejsou vždy snadno čitelné: „*Nejde, ono je hodně kluků, který vypadaj dominantně – namakaný, společenské oblek, ale přitom je to subiček. Není to pravidlem, nejde to poznat*“ (Mája, 21 let). Možná je i odlišnost mezi muži a ženami: „*Moc ne, i když možná jedině submisivní holky se mi zdá, že se často oblékají dost vyzývavě, jak to říct, víc čubkózně, jakože domina si na sebe asi nevezme nějakou minisukýnku s volánkami, z který jí poleze půlka zadku. Mohla by, ale asi to není moc pravděpodobný. U chlapů mi přijde, že to skoro nelze rozlišit*“ (Ela, 32 let).

V momentě, kdy jsem se začala zabývat komunikací pomocí stylu, nemohla jsem přehlédnout symboly, které se k subkultuře pojí. Těmi nejčastějšími jsou trojná monáda a obojek. Ptala jsem se po významech těchto symbolů. S trojnou monádou jsem se v průběhu svého terénního výzkumu průběžně setkávala převážně v podobě přívěšků na krk, někdy v podobě tetování. Ptala jsem se svých informátorů, jaký mají k tomuto symbolu vztah. „*Symbol že modří vědí... Udělal jsem si tetování s trojnou monádou, chtěl jsem ho, protože i když bych se tomu třeba někdy už nevěnoval, tak mě to poznamenalo, jsem v tom zajetej, vždycky to ve mně bude. Je to znak toho, že to ve mně takhle je. Kdo neví, tomu to nic neřekne*“ (Pes, 37 let). Z této výpovědi lze číst monádu jako komunikační prostředek navenek pro zasvěcené, tedy jako poznávací znamení. „*Pro mě osobně nic moc zásadního. Tím, jak je to mladý, symbol, který vytvořil nějaký chlápek, tak nemám potřebu se k tomu nějak více vázat, ale beru to tak, že to k tomu bdsm prostě patří. Je zas asi dobrý mít nějaký znak, podle kterého se můžeme poznat tam venku.*“ (Ela, 32 let) V této výpovědi je poprvé vidět také určité vymezení se vůči většinové kultuře, když Ela říká, že se můžeme poznat „*my*“ „*tam venku*“.

Uvědomuji si, jak je vizualita podstatnou částí subkulturního stylu a obsah, který navenek komunikuje, není jen o fetiších, ani jen o sexuálních preferencích, ani jen o estetice, ale také o vzájemné sounáležitosti. Je tedy něco, co si BDSM subkultura přejímá z majoritní společnosti a integruje do svého

vlastního základu? Z mého pozorování a rozhovorů s informátory jsem narazila na složku stylu, která je utvářena hraním rolí. Může jít o roli rozverně školačky a trestajícího učitele, či roli psa a jeho cvičitele, repertoár je takřka nevyčerpatelný. Tyto role jsou přejímány z mainstreamové kultury a v rámci BDSM jsou ukotvovány buďto v převrácených pozicích – rozmazlená dívka dominující nad přestárlým učitelem, nebo naopak v zesílených pozicích, které se v moderní společnosti snažíme odbourávat a nazýváme je genderovými stereotypy – šéf dominující nad svou sekretářkou. Tyto role z běžného života BDSM styl využívá k zesílení sexuální dynamiky moci. Vizualita a role jdou ruku v ruce, přesto samy o sobě nestačí, protože jsou statické.

Co má aktivní kvalitu jsou hračky⁹² nebo nástroje, ty propojují onu vizualitu s danou rolí. Příkladem může být obojek: „*Já nejsem ten, kdo by ti tady začal vykládat o tom, jak je to symbol odevzdanosti, ale patří to k tomu. Vlastně asi je, je v tom nějaká estetika, ponížení, může tím začínat hra. Nevím, jestli ten pocit dává ten obojek, je to nějaký přechod, předěl, hranice. Možná je to pro mě zásadnější v té dominantní roli, protože od té chvíle mám navrch*“ (Pes, 37 let). Nástroje a hračky nejsou jen předměty, které by se užívaly při hře, naopak, na akcích jsou neustále k vidění lidé, kteří si nesou v ruce bičik, pouta či rákosku a zároveň další lidé, kteří tyto hračky obdivují, hračky se stávají předmětem konverzace a samy o sobě také nositeli informace o jeho majiteli.: „*Na stůl pokládají podivný nástroj. Zavádím řeč na to, co to je. Muž mi vysvětluje, jak si sestrojil elektrický bič z elektrické pláčačky na mouchy a zkouší to na mě. Vysvětluje, jak je to technicky zvládnuté.*“ (terénní poznámky, 16.12.2016)

Připadá mi, že najednou vidím všude kolem sebe vizuální podobu stylu, která ke mně neustále promlouvá a podává mi informaci o svých majitelích. Postupem času jsem si však začala všimnout dalšího komunikačního kanálu stylu, který na první pohled, nebo snad poslech není tak zjevný. Jedná se o specifickou formu humoru, se kterou jsem se poprvé setkala na jednom z workshopů a později i opakovaně během neformálních rozhovorů s účastníky akcí. Jako příklad uvádím situaci z mých terénních zápisků: „*žena A řekne, že jde kouřit, žena B odpoví: koho?*“ (terénní poznámky, 13.10.2016) Součástí stylu tedy kromě oblečení může být i specifický humor, který má určitou komunikační funkci, potvrzuje společně laděný zájem a chápání problematiky. Bez určitých znalostí se vtipy nedají pochopit. Vtipy jsou zároveň často explicitní až vulgární, sex zde představuje zcela běžnou činností oproštěnou od závoje tajemství a intimity. Takovéto vtipy mohou leckoho pobuřovat, nicméně v širším rámci subkultury se zdají být na denním pořádku a jednou z jejich funkcí může být vzájemné utvrzování se v tom, že "nejme vanilky"⁹³ – tedy vymezení se vůči majoritní společnosti. Ne každý však snese stejně laděné vtipy, ať už je "vanilka" nebo "pistácie", což lze dokreslit výpovědí dívky, která byla jako nováček

⁹² BDSM pomůcky jako například bičik, rákoska, provaz, různé svorky, pláčačky, roubíky atd. Pozn. Autorky.

⁹³ Vanilka je někdo, koho BDSM nijak neoslovuje, naproti tomu pistácie je humorné označení někoho s BDSM sexuální preferencí. Pozn. autorky

poprvé na workshopu: *"já nevím, ty lidi, to prostředí, připadalo mi to tam takový buranský, celou dobu tam vyprávěla takový trapný vtipy, třeba jak tě naštve, když jedeš nějakou šílenou dálku za někým a jemu pak nestojí"* (náhodný rozhovor, 22.10.2016) Vystává otázka, zda oné dívce humor nesešel, protože zkrátka není pro každého, anebo jí nesešel, protože do subkultury nepatří, je málo autentická.

4.3. Být známý je fuška

Když jsem se chystala na Fetishnight, udivilo mě samotnou, jak moc péče jsem vkládala do svého „kostýmu“. Ve chvíli, kdy jsem si speciálně pro tuto akci kupovala oblečení v částce přesahující 2.000 Kč a objednávala jsem se ke kadeřníkovi, kde jsem věděla, že za účes dám téměř další tisícovku, jsem se zamýšlela nad tím, proč mi na tom, jak budu vypadat, tolik záleží. Nešlo totiž jen o to splnit dresscode, ale chtěla jsem se líbit. A to jsem tam šla jen jako zvědavá výzkumnice, jak jsou na tom asi lidé, pro které je BDSM součástí životního stylu? Dávají si také záležet na tom, jak vypadají a jak zapůsobí na ostatní? Jak se dá na ostatní vlastně zapůsobit a co to lidem přináší? Na první otázku nabízí podklad pro odpověď vyjádření mé informátorky Máji, která vzpomíná na to, jaký je její vztah k ostatním lidem pohybujícím se v subkultuře. Hodnotí jej velmi kladně a dodává: „*V poslední době jsem oblíbenější, když už tam přijdu, tak se kolem mě začnou shromažďovat a ptát se mě, jak se mám a co je nového*“. Ona oblíbenost je pojmenování určitého zisku subkulturního kapitálu, který se Máje podařilo nashromáždit. Ptala jsem se Máji, z čeho si myslí, že nyní pramení její větší oblíba. „*Je to tím, že jsem (dříve) měla Pána, se kterým jsem tam nechodila tak často. Znala jsem ty lidi, jako kamarády, ale nebyla jsem tak volná. Takže když jsem chtěla něco nového zkusit, tak jsem musela požádat o svolení, zda můžu jít s tím daným člověkem, což je docela problém v momentě, kdy jsou do sebe dva zamilovaní. Od té doby se můžu bavit s lidma, a když mě zaujme jak si třeba hrajou, tak se jich zeptám, jestli by jim nevadilo, že bych si to mohla třeba vyzkoušet, a pak už je to na nich*.“ Mája si tedy uvědomuje, že se její oblíbenost zvýšila v momentě, kdy si začala více „hrát“ s ostatními lidmi a začala být v tomto ohledu dostupnější.

Ve smyslu mé použité analogie počítačové hry jsme nyní ve fázi sbírání zkušenostních bodů a vylepšování postavy, což nám může přinést určitou oblíbenost a s ní snad i nějaký ten zisk. Minimálně v tom, že se budeme snadněji seznamovat. Jak se tedy dají tyto body získat? Ptala jsem se na tuto otázku svých informátorů a nejčastější odpovědí bylo, že je potřeba být aktivní, být vidět a často také pomáhá být odborníkem na nějakou BDSM disciplínu.

Být aktivní samozřejmě souvisí s chozením na akce, ale také s aktivní participací na veřejném hraní. Díky veřejnému hraní o mě může širší základna osob dostat nějakou podstatnou informaci a zároveň si ověřit mou autenticitu. Během veřejného hraní dochází k jistému stupni sociální kontroly, kdy se skupina ujistí o tom, zda je člověk bezpečný nebo ne: „*Já to hodně hlídám, já jsem takovej ten pozorovatel, jsem spankerka*⁹⁴. *Tak jsem pozorovala pár, třeba při spanku a při tom pozorování jsem viděla, že respektují stopku a že to jsou normální lidi. A já jim pak můžu důvěřovat*“ (Mája, 21 let).

⁹⁴ Vyznavačka spankingu. Pozn. Autorky.

Součástí veřejného hraní je pak také určitá míra zpětné vazby od pozorujícího okolí, která dle výpovědí informátorů bývá spíše pozitivní, negativní kritiku připouštějí, ale hodnotí ji spíše jako určitý nešvar: „*Já sám hodnotím lidi pozitivně, ale jinak i s negativní kritikou se dá setkat. Já jsem ale toho názoru, ať si to každé dělá, jak chce. I tady se najdou chytráci*“ (Prase, 37 let). To, že je veřejné „hraní“ jedním z hlavních způsobů, jak získat určitou známost, pramení částečně také ze záliby subkultury ve sledování erotických scén, i proto je součástí mnoha akcí show na pódiu nebo divadelní představení. Subkultura je zkrátka hravá, a proto dokáže ocenit dobrý výkon. „*Takže pozitivní reakce jo, negativní, to já se moc nedozvím, největší reakce je to, že mě znaj prostě. Že i když jsem nahej, a jdu třeba s maskou, tak mám tady (ukazuje kde) velký tetování, tak mě pak taky poznaj*“ (informátor 001, 30 let). Odměnou za aktivitu se tedy stává obecná známost, nikoliv snad obliba.

Nyní přistoupím k prozkoumání toho, co všechno může znamenat „být vidět“. Popsala jsem již, jaká je estetika BDSM stylu a co vše k ní patří. To, co je vidět, je oblečení a hračky. Během rozhovorů, které jsem vedla se svými informátory, se každý z nich takřka rozzářil, když jsme se dostali ke kategorii hraček a pomůcek:

Já: Ted' se budeme se bavit o hračkách.

Pes: Směje se a mne si ruče.

Ze svých pozorování jsem také poznala, že hračky a oblečení jsou neustálým tématem rozhovorů mezi lidmi. Tu projde kolem dívka, která přísedící upozorní na to, že má nové boty na vysokém podpatku a ještě v nich neumí chodit, tu zaslechnu, kterak se dva muži baví o tom, jak a kde nejlépe pořídit bič. Za hračky utrácejí mí informátoři od 500 do 10.000,- ročně, přičemž informátorka Mája mi sdělila, že na marketu hraček utratila 3.000,-⁹⁵: „*Ono to není úplně levný. Člověk si řekne bičik za 150,-, ale pak si koupím korzet za pětikilo, nějakou vinylovou sukni...taky jsem botičková, rukavičky...ne všechno se praktikuje v klubu, máme i soukromý prostory...ale když člověka to baví, tak to chce a bude si to kupovat.*“ Když říká Mája, že to člověka baví, může mluvit o tom, že ji baví sexuální akt, který se k tomu váže, ale také možnost zaujmout pozornost a získat tak od skupiny ocenění. „*To víš, že jo, člověk kouká, chlubíme se navzájem, obdivujeme to. Někdo víc, někdo míň, ale pro mě je důležité mít pěknou hračku nebo nástroj, patří to k té estetice*“ (Ela, 30 let). Za vlastnictví zajímavého nástroje lze tedy sklídit určitý obdiv či zájem. Vzpomínám si na akci, kterou jsem navštívila, kde byl člověk s rozsáhlou sbírkou pout. Jeho sbírka byla součástí programu té akce a sloužila jako atrakce. Její majitel ochotně lidem okolo vysvětloval historii toho kterého kusu a dokonce je i zapůjčoval k volnému užití. Nezapomněl také zdůraznit, že sbírka má sběratelskou hodnotu. Do takovéto sbírky již musel nainvestovat značnou finanční částku i úsilí při shánění dalších kusů. Byl to zřejmě tento okamžik, kdy mi začalo docházet, že určitá forma fetišismu je v subkultuře BDSM všudypřítomná, každý je alespoň částečně fascinován

⁹⁵ Prodejní trhy s erotickými pomůckami a oblečením. Pozn. autorky

nějakým objektem a ti, kteří tyto objekty vlastní, se tak stávají nositeli jeho hodnoty. Lze tedy vidět určitou možnost zisku subkulturního kapitálu, skrze kapitál ekonomický. Tato fascinace a hravost nabývá někdy komických forem. Jako příklad mohu citovat ze svých terénních poznámek: *„Jeden muž ve skupině má u sebe pouzdro na bicí pomůcky ve tvaru bazuky, což další obdivuje“* (terénní poznámky, 5.11.2016). Takovéto pouzdro, byť se nemusí každému líbit, rozhodně přitáhne pozornost okolí a vzbudí tak zájem o svého majitele. V neposlední řadě je dobrým konverzačním tématem. Jeho komický prvek spočívá ve spojení podoby pouzdra – zbraně, s jeho obsahem – pomůcek určených k udílení výprasků, zbraní jeho majitele. Z hrozivě vypadající skořápky, vyndá malý bičík, se kterým ovšem může napáchat velkou škodu, podobně jako s bazukou.

Jsem aktivní a jsem vidět. Co mi tedy ještě zbývá, abych zúročila své úsilí? Když chci být aktivní, znamená to v BDSM subkultuře buďto být aktivní společensky a podílet se na pořádání akcí nebo být aktivní ve smyslu „hraní“ si. K tomu je ale potřeba určitých dovedností, které si lze osvojit například doma, pomocí návodů na internetu, ale většina z mých informátorů se shoduje na tom, že to nestačí. *„Návody jsou, ale jde i o bezpečnost, ač to třeba vypadá nevinně, tak k úrazům může dojít, a kdo se chce tomu věnovat, tak není špatný přebírat zkušenosti“* (Pes, 37 let). Prostřednictvím různých workshopů je tedy možnost učit se od zkušenějších. V rámci svého výzkumu jsem se zúčastnila 3 workshopů – spanking, jehly a elektro a vázání, v rámci Zajíc párty pak dalších mini workshopů. Skrze tyto workshopy předává subkultura pravidla bezpečného hraní a zároveň umožňuje svým členům zvýšení jejich osobních dovedností. Workshopy pomáhají upevňovat vnitřní řád subkultury, protože umožňují předávání obecně přijímaných pravidel novým členům. Některé workshopy měly spíše přednáškový charakter, jiné, především vázání, bylo více technické a vyžadovalo aktivní zapojení ze strany účastníků. Určitý přínos v účasti na workshopech viděl každý z mých informátorů, Mája zmiňuje jako jeden z přínosů zvýšený prožitek: *„Prožitek partnerovi se zvyšuje, zvyšuje si i moje jistota a tím moc. A třeba v tom spanku se mi to taky posunulo, já už jsem teď schopná vychutnat si minutu každou ránu.“* Z člověka, který se tedy dané disciplíně věnuje, se tak stává i žádoucí herní partner, který umí zajistit větší prožitek. Ptala jsem se také po tom, kdo jsou ti odborníci a jak se vlastně dostali k tomu, že vedou workshopy. *„Ty lidi chodili k někomu třeba na workshopy z ciziny a sami už teď mají dost zkušeností – vyšplhali se na to, aby to mohli předávat dál, baví je to, rozumí tomu, a když vidí, že to někdo dělá špatně, tak se ozvou a řeknou to. Třeba točili videa. Když někdo něco dělá dobře, tak to chce předat“* (Mája, 21 let). Když Mája zmiňuje, že „vyšplhali“, popisuje tím nějakou cestu, kterou aktér musel ujit a překážky, které musel překonat. Chce to úsilí, aby se někdo stal odborníkem, a také množství kontaktů a známostí, chce to být vidět – mít subkulturní symbolický kapitál.

Při práci v terénu ani při rozhovorech jsem nenarazila na to, že by se lidé nějak dělili dle svého sociálního statusu ve většinové společnosti. Nikdo se nepyšnil tím, že je „tam venku“ úspěšným podnikatelem nebo že pochází ze šlechtické rodiny. Zdálo se mi, že je subkultura v tomto ohledu přístupná všem sociálním vrstvám, subkulturní kapitál není třídně vázaný jako kulturní kapitál, ale může být vázaný na vnitřní hierarchii v subkultuře.⁹⁶ Na druhou stranu jsem si také uvědomila, že samotný vstup do subkultury není tak nízkoprahový, jak by se mohlo na první pohled znát. K nalezení informací o srazech je zapotřebí nejprve pátrat na internetu a být ochoten zaplatit vstupní poplatek na akci a utratit něco na baru. Poplatek na Kecací čtvrtek činil v době mého výzkumu 50 Kč. Může se tedy zdát, že to je spíše jen symbolická částka, nicméně pro člověka s nízkým příjmem nebo bez zaměstnání to znamená, že se dvakrát rozmyslí, než tam půjde. Jeden z mých kontaktů, od kterého jsem si původně slibovala, že bude mým gatekeeperem, mi svou účast odmítl s tím, že je momentálně nezaměstnaný a že se nějakou dobu „mezi lidmi“ nepodívá, protože si to nemůže dovolit. Zisk subkulturního kapitálu provází tedy nejen osobní úsilí, ale také náklady.

Zmapovala jsem tři zastřešující oblasti subkulturního kapitálu, které se ovšem dále větví a jejich podrobný výčet a popis by vydal na několik dalších prací. Jsme tedy uvnitř, známe pravidla, víme co se děje, jednáme tak, že získáváme subkulturní kapitál, dalo by se říci, že jsme v očích členů jakási veřejně známá osobnost.

4.3.1. Autenticita

K tomu, abych mohla popsat vnímání autenticity členů BDSM subkultury, se musím ptát po tom, jak se aktéři dívají na sebe ve vztahu k majoritní společnosti, jak vnímají autenticitu ve vztahu k sobě i k druhým.

Vztah k majoritní společnosti by se dal charakterizovat jako chladný nezájem, informátoři se shodují v tom, že majorita subkulturu jako takovou nechápe, a často také zmiňují jako určitý zlomový okamžik knihu 50 Odstínů šedi, kde bylo BDSM ústředním tématem. „*Není to tak, že by to veřejnost jednoznačně odsuzovala, hodně to ovlivnilo 50 odstínů, lidi už víc vědí, že to existuje, ale nerozumí tomu, takže pak si z toho třeba dělají legraci a zlehčují to, případně to odmítají. Pak je skupina, který jsou třeba zvědaví, z těch se pak rekrutují noví zájemci – smích.*“ (Ela, 30 let).

V mnoha případech mí informátoři zmiňovali knihu 50 odstínů šedi za zlomový okamžik, který způsobil ve veřejnosti větší zájem o subkulturu a příliv nových lidí, přičemž vztah k této situaci je rozpačitý: „*Je*

⁹⁶ THORNTON, S.: The social logic of subcultural capital. In: THORNTON, S., GELDER, K.: The subcultures reader. London: Routledge. 1997. ISBN 100415127270. str. 204.

to individuální, někdo to odsuzuje, ale těch 50 odstínů to zkazilo, protože to přilákalo hromadu rádoby dominantů. Já jsem na ty stránky taky přišla díky té knížce, ale mě zajímalo, jaký to je v realu“ (Mája, 21 let). Z určitého pohledu to subkultura může vnímat jako riziko, na druhou stranu si někteří od této situace slibují změnu pohledu veřejnosti na BDSM: „Pozitivní, teď jak už je to veřejně známý s těma všema padesáti odstínama. Kdysi dávno, když jsem si třeba s někým psal na netu a zmínil to, tak lidi neměli ani tušení... Ono BDSM je hrozně široký, vem si třeba jen škrčení a tahání za vlasy, která holka to nemá ráda...spousta lidí si v tom dokáže najít ten svůj díl. Myslím si, že se to teď už neodsuzuje“ (Pes, 37 let).

Ve vztahu k druhým jsem v otázkách autenticity zaznamenala velkou toleranci a opatrnost. Nikdo z mých informátorů nedělal rychlé soudy o tom, zda jsou druzí autentičtí nebo ne. Příkladám tuto skutečnost faktu, že BDSM je spojenou se sexualitou jednotlivce, a ta je čistě subjektivní. A přestože se členové subkultury sami sebe označují za „úchyly“ a ty druhé za „vanilky“, tak nevyklučují možnost přechodu z jedné kategorie do druhé: „Jeden kamarád měl přítele...ve chvíli, kdy ho přivedl do klubu a on zjistil, jak je to tady dobrý, že jsou tu všichni uvolnění, tak sem začal chodit pravidelně, začal se uvolňovat, a teď je z něj i ten úchyl.“ (informátor 001, 30 let).

Ve vztahu k sobě mluví informátoři o tom, že je pro ně BDSM neoddělitelnou součástí jejich života: „Udělal jsem si tetování s trojnou monádou, chtěl jsem ho, protože i když bych se tomu třebas někdy už nevěnoval, tak mě to poznamenalo, jsem v tom zajatej, vždycky to ve mně bude.“ (Prase, 37 let). Někteří mluví o doslova fyzickém uvolnění, když přijdou do prostoru, kde jsou „mezi svými“.

Otázka autenticity se zdá být v očích samotných členů subkultury stejně těžko uchopitelná jako vlastní styl, nicméně většina mých informátorů se shodla na tom, že existují jedinci, kteří: „Nevím, třeba věci přeháněj. Snažej se dělat dojem na ostatní, mám pocit, že někteří lidi si myslěj, že čím jsou úchylnější, tím víc si je bude komunita vážit. Snažej se bejt hodně divný. Může to bejt člověk, kterej má potřebu veřejně vystupovat a blýskat se, někdo, kdo se chová nepřiměřeně situaci. Takže to, že jsem dominantní nebo submisivní neznamená, že se tak mohu chovat vždy ke všem“ (Jmelí, 30 let). Samotná subkultura má pro jedince, kteří hodně přehánějí, dokonce i přiléhavé označení „velký drsný dominant“. U submisivů je situace jiná a jejich míra autenticity může být dána mírou otevřenosti mysli, a tudíž uznání základní hodnoty subkultury, totiž neodsuzovat a nehodnotit to, co kdo dělá: „„Jsem subinka, ale nebudu dělat anál, nebudu si strkat péro do pusy“ Rozdíl je v tom, že subinka řekne „tady mám hranice, ale jsem ochotná zkoušet novy věci a posouvat se.“ Já jsem vždycky psala na začátku, že zkušenosti nemám, ale ráda bych to vyzkoušela. Měla jsem třeba hranice to, že piss neexistoval, neexistovalo přidušení, teď to posouvám. Už jsem přišla na to, že i ten piss je fajn. Člověk si na to přichází, ale jsou

subinky, který o sobě napíšu kdesi cosi, a pak skutek utek, takhle si myslím, že se to pozná“ (Mája, 21 let).

4.4. Jak to vše zúročit

Náhled a názor samotných členů subkultury je z hlediska subkulturního kapitálu tím určujícím klíčem, protože v očích nečlenů nemusí mít tento kapitál žádnou hodnotu.⁹⁷ Pokud uvážím člověka, který mezi své přednosti řadí schopnost udělit někomu kvalitně a bezpečně výprask, že nosí kožené kalhoty šité na míru a neváhá s výprasky vystupovat před obecnstvem, je jisté, že by to ve světě majoritní společnosti nepřineslo zvýšení jeho sociálního statusu. Jak je to tedy s možností přeměny subkulturního kapitálu v kapitál ekonomický?

Sarah Thorton zmiňuje, že v případě subkulturního kapitálu není tato přeměna tak jednoduchá, ale přesto se uskutečňuje, jako příklad dává třeba povolání DJ nebo navrhování oblečení. Tímto lidé také nejen těží ze svého subkulturního kapitálu, ale také ho umocňují tím, že se podílí na jeho dalším udržení a vytváření.⁹⁸

Samotná subkultura je významnou kupní silou, jak už bylo naznačeno v částkách, které jsou ochotni její členové utratit za hračky. Ptala jsem se také, na kolik si myslí, že je přijdou měsíčně veškeré aktivity s BDSM spojené, to znamená návštěva klubu, útrata na baru, nákup oblečení, hraček, pronájem prostor, workshopy apod. Samozřejmě, že se tato měsíční částka odvíjela od míry zapojení samotných jedinců do subkulturního života, ale pohybovala se v rozpětí 1.000-5.000 Kč měsíčně. Uvažujeme-li, že může mít stálější členská základna kolem 100 osob⁹⁹, jsme již na velmi zajímavé částce, kterou jsou lidé připraveni měsíčně utratit v případě, že se najde pro ně zajímavá služba či předmět, ať už spotřebního či trvalejšího charakteru. Víím, že tyto mé úvahy nejsou podloženy žádnými reprezentativními daty, nicméně si myslím, že dobře dokreslují sílu a potenciál světa BDSM jakožto světa, ve kterém je možno získat ekonomický kapitál.

První, čeho jsem si během pobytu v terénu všímala, byl samozřejmě samotný prostor klubu, který je sám o sobě ztělesněním přetaveného subkulturního kapitálu, a který se nyní podílí na jeho dalším utváření. Jeho majitelé provozují tento podnik v souladu s principy tržní ekonomiky, jak by také ne, provoz klubu musí být značně finančně náročný. Proto se také na akce platí vstupní poplatek. „*To vstupný není vyměřeno samotným workshopem, vybírá se například i na Kecacím čtvrtku, jsou to peníze na provoz prostor*“ (Prase, 37 let). Majitelé se o klub starají s přístupem dobrého hospodáře a je vidět

⁹⁷ THORNTON, S.: The social logic of subcultural capital. In: THORNTON, S., GELDER, K.: The subcultures reader. London: Routledge. 1997. ISBN 100415127270. str. 202.

⁹⁸ Tamtéž str. 203.

⁹⁹ Jozífková v článku pro Psychologie dnes (Jozífková, Eva. O bolest samu většinou nejde. Psychologie dnes. květen 2008. Roč. 14, č. 5, s. 44-47) uvádí, že se velkého srazu komunity zúčastnilo na 200 osob, přičemž menších srazů se účastní běžně 10-30. Pozn. autorky

snaha služby zkvalitňovat. Typický příkladem může být anketa ke zjišťování spokojenosti se službami klubu, kterou jsem na jedné z akcí zažila. Existence takovéto ankety naznačuje také zvětšující se členskou základnu. Namísto DIY undergroundového klubu pro úzký rodinný okruh osob se stejným zájmem stojíme před prostorem, kam dochází zákazníci, od kterých zpětnou vazbu získáme nejlépe anonymním dotazníkem. I během svého krátkého terénního výzkumu jsem zaznamenala rozšíření klubových prostor o venkovní posezení a saunu. Klub je také nabízen k pronájmu soukromým osobám.

Kromě běžného provozu a pronájmů jsou ke klubu ještě přidruženy i některé workshopy, za které si ovšem jejich přednášející nenechávají přímo zaplatit, ale vstupné na ně je formou zaplacení celovečerního rautu nebo povinné útraty na baru, a tudíž se jedná o výdělek samotného klubu. V tomto ohledu má klub velmi výhodné, téměř monopolní postavení, vzhledem k množství subkulturního kapitálu zde nashromážděného a relativně malému množství osob, které se v subkultuře pohybují. Díky svému postavení tak může hostit i některé akce jiných pořadatelů, ať už to jsou koncerty, přehlídky, představení nebo prodejní akce.

Na prodejních akcích se mají možnost prezentovat jak obchodníci s překupovaným zbožím, tak samotní výrobci BDSM pomůcek, oblečení a doplňků. „V prostoru klubu jsou rozestavěny stánky prodejců – obchod s gothic oblečením a doplňky, bdsm pomůcky z kovu a kůže, kovář vyrábějící okovy, šperky a doplňky s ptačími lebkami, kožené masky, 2x korzety, spodní a punčochové prádlo, latexové oděvy, kožené obojky a doplňky, sexshop. Většina výrobků je ručně vyráběna samotnými výrobci“ (terénní poznámky, 21.10.2016). Vlastnictví ručně vyráběné hračky, doplňků, nebo nástroje je ceněno více, než výrobku z běžného sexshopu, na nejvyšší pomyslné příčce jsou ceněny výrobky na zakázku.

Já: Ty máš něco, co sis nechal vyrobit?

Jmelí: Myslím, že většina toho, co mám je řemeslná výroba.

Já: A proč ses rozhodl pro řemeslnou výrobu?

Jmelí: Protože to je kvalitní a není to ani nijak dražší, než když si to koupíš v nějakém erotickém shopu a je to kvalitnější.

Znalost prostředí společně s řemeslnou dovedností se tak může stát výbavou k zisku ekonomického kapitálu. Že se tak děje, dokládají stánky prodejců na prodejních akcích, i stránky výrobců, na kterých se výrobce omlouvá za nedodržení termínů zakázek¹⁰⁰. Pokud je prodejce opravdu dobrý, ve smyslu, že produkuje kvalitní výrobky, může se stát i notoricky známým a tím ještě navýšit svůj subkulturní kapitál: „...ted' třeba hodně holek, včetně mě, má podvazkový pás od Riwy, ale já si myslím, že to je tím,

¹⁰⁰ <http://www.samshop.cz/> navštíveno 9.5.2017

že je má na míru a má je fakt pohodlný, pořádný. Má to hodně holek, ale myslím, že to je o kvalitě, ne o módě. Lidi koukaj po tom, jak je to kvalitní“ (Mája, 21 let).

Z tohoto úročení subkulturního kapitálu nejsou zcela vyřazeni ani lidé, kteří prodávají nepůvodní výrobky, díky své známosti a síti kontaktů mohou získat zákazníky spíše, než obchod, který v kontaktu se subkulturou není. Mája říká, že vibrátory nejraději nakupuje v jistém sexshopu, protože: *„To právě vím, že majitel nechává ty pomůcky v klubu na vyzkoušení, aby věděl, co prodává, což mi přijde hrozně pozitivní – když tam přijdu a chci hračku za nějakou cenu, tak vím, že tam nedostanu žádné šunt.“*

Třetí očividný způsob zhodnocení subkulturního kapitálu je vedení workshopů. V tomto bodě mluvím ovšem o workshopech, které vedou lektori sami za sebe a nikoliv pod záštitou klubu. Nejčastěji se jedná workshopy shibari, které jsou technicky náročnější a vyžadují více pozornosti i od samotného lektora. To si uvědomují i samotní účastníci, a proto jsou ochotni za to platit: *„Nemám problém zaplatit víc peněz za lektora shibari, protože vím, že se mi hodně věnuje, není tam tolik lidí a je to opravdu o tom, že se něco naučím. Když mi jeho nebo její výuka vyhovuje, tak zaplatím ráda“* (Ela, 32 let). Často dochází ke kombinaci výrobce pomůcky i lektora workshop, kdy si rigger¹⁰¹ vyrábí své vlastní provazy, které pak také prodává na svých workshopech. Vlastnit provaz od známého riggera je pak také přínosem pro jeho majitele, minimálně z pohledu subkulturního kapitálu.

¹⁰¹ Jedinec, který se specializuje ve svazování jiných jedinců. Pozn. autorky

4.5. Kdo ví, jak je to správně

Celou dobu svého pobytu v terénu přemýšlím nad tím, zda jsem tady správně. Hledám pravidla, zkoumám styl a kapitál. Přiměřeně k době v terénu strávené něco i nacházím. Existuje ale něco, co se mi těžko uchopuje, a to je nějaké jasné vymezení subkultury vůči kultuře většinové, hledám demarkační linii mezi tím, kdo sem patří a kdo už ne, kdo je ten autentický pravý? Odpovídá se mi těžko, koneckonců i moji informátoři obtížně hledají jasné hranice: „*Do jaké míry je BDSM vážný? Co člověk, to osobnost, každé to má jinak. Jsou lidi, který to nijak neprolínaj do osobního života a někdo to tak má furt, maj to jako osobnostní rys*“ (Pes, 37 let). Neustále dostávám vyhýbavé odpovědi, případně odpovědi, které mě odkazují na to, že to je individuální záležitost.

Přestože je dáván velký prostor pro osobní nalezení vlastní autenticity, existují určité situace, kdy se autenticita projevuje správným chováním ve správné situaci. Příkladem je obecně odsuzované chování dominantního jedince, který se chová dominantně k cizím submisivním jedincům a očekává, že mu budou automaticky po vůli. Takový dominant se chová v danou situaci nevhodně a tímto chováním ohrožuje svou vlastní autenticitu v očích ostatních. Mája vzpomíná na situaci, kdy při seznamování sama poznala neautentického dominanta: „*řekl mi třeba, že ho nezajímá, že ta holka se dusí, že jí klidně nechá pozvracet u toho apod. Neměl nikde žádnou hranici a tvářil se jako důležitý dominant*“ (Mája, 21 let).

K většinové kultuře se nezdá, že by měli vztah nijak vyhraněný, pouze si chrání své soukromí, někdo úzkostlivě, někdo již méně, ale nezdá se mi, že by BDSM subkultura stála v nějaké velké opozici. Složitě se to posuzuje, vzhledem k tomu, že většinová kultura BDSM vytlačila mezi chování, které nepatří do běžně přijímané normy. Přestávám si být jistá, zda lze vůbec tyto lidi umístit do pevně daného rámce subkulturní škatulky.

Již jsem zmínila, že nelze v BDSM hledat žádné třídní ukotvení ani společný vzdor vůči společnosti. To, co spojuje, je: „*pro mě je to uskupení lidí se společným neobvyklým zájmem*“ (Ela, 32 let). Kladen je velký důraz na individualitu a osobní prožitek – každému, co se líbí. Opět se vrátím k mé účasti na Zajíc párty, kde mi, jako nováčkovi, bylo předloženo, že neexistuje žádné jedno správné BDSM. Vstup do subkultury je záležitostí osobní volby: „*...jsou lidi, který to praktikujou, ale do té komunity se vlastně nedostanou a někdo tu potřebu ani necítí. Setkat se s jinými mimo nějaký hraní*“ (Ela, 32 let).

Místo pevně daných hranic společenství nacházím naopak tekutou podobu subkultury sdružené kolem BDSM klubu a tematických akcí, jejíž členové mohou být zároveň členy subkultury punks, stejně jako subkultury tělesných modifikací i hip hopu.

Přikláním se tedy k tomu, že subkultura BDSM vykazuje určité postsubkulturní znaky¹⁰², jakými jsou důraz na individualitu, svobodu volby i stylu a vlastní konstrukci identity. Zároveň jsem ve výpovědích svých informátorů byla schopna identifikovat i důraz na komunitní rovinu v závislosti na pravidelnosti pobytu v ní. Mája, která z mých informátorů klub navštěvovala nejčastěji, charakterizuje svůj vztah k lidem v ní takto: *„Jsou to lidi, kteří mi pomůžou, je to pravý přátelství, není to hraný. Starají se, třeba zjistili, že se mi hrozně rychle odkrvou ruce, že se sebou musím něco dělat, že to je špatný. Pomáhají mi, že když potřebuju něco někam odvézt, tak se hned někdo objeví s autem a pomůže mi. Je na ty lidi spolehnoutí.“*

Během výzkumu jsem se setkala s různými rovinami toho, jak lze na BDSM subkulturu nahlížet. Každý z jejích členů si k ní utváří vlastní vztah, který vychází nejen z vlastní sexuální identity, ale také ze zkušeností a očekávání, se kterými do ní vstupuje. I když jsem přistoupila ke zkoumání subkultury skrze prožitky jednotlivých členů, může být můj výzkum pouze dílčím pohledem, protože zkoumání realit subkultur je zkoumáním jejich mnohvrstevnatosti. Tuto mnohvrstevnatost vysvětluje Muggleton tím, že: *„subkulturní vědomí je tvořeno modernistickým přístupem k realitě a postmoderním důrazem na mnohost a různorodost.“*¹⁰³

¹⁰²KOLÁŘOVÁ, M.(Ed.): Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v České republice. Vyd.1.. Praha: SLON. 2011. ISBN 978-80-7419-060-5. str. 26-27.

¹⁰³MUGGLETON, D.: Inside subculture: The postmodern meaning of style. Oxford: Berg. 2000. ISBN 1 85973 352 2. str. 158.

Závěr

BDSM jako forma lidské sexuality je společným zájmem, který pojí osoby, jež se účastní BDSM subkulturního života. Existují lidé, kteří praktikují svůj zájem ve svém soukromí a nemají další touhu se socializovat v rámci širšího společenství. Pokud se jedinec rozhodne, že se chce tohoto širšího společenství stát součástí, bývá tomu tak zpravidla z důvodu zvědavosti, touhy se seznámit a naučit se novým dovednostem. Jakousi předvstupní oblastí je pak internet, přes který většina členů vyhledá další kontakty a často také získá přítele, který ho na první akci doprovází.

Svět virtuální i reálný je vzájemně propojen trvale a virtualita neslouží jen k prvotnímu vyhledání informací a utváření vlastní identity. Skrze online svět jsou domlouvány a propagovány události v offline světě, pomocí různých webových stránek jsou také šířeny informace pro nováčky o tom, jak se chovat na akcích a co od vstupu do reálného světa vlastně očekávat. V neposlední řadě dochází i ve virtuálním prostředí také k prodeji hraček a doplňků k provozování BDSM a k seznamování a udržování známostí. Lze tedy říci, že BDSM subkultura žije v obou těchto světech, které jsou vzájemně nerozlučně propojeny.¹⁰⁴

První akcí pro vstup bývá zpravidla Kecací čtvrtek v klubu, případně Zajíc párty, nebo některý z otevřených workshopů. Přístup k nováčkům bývá vstřícný, při prvotním vstupu není potřeba nijak dokazovat příslušnost ke skupině. Patrná je snaha subkultury se o své nové postarat a zdárně je integrovat, včas je poučit o možných rizicích spojených se sexuálními aktivitami, a také jim předat základní pravidla, která se vztahují na samotný prostor klubu. Tato „prostorová socializace“¹⁰⁵ probíhá většinou cíleně, za asistence zkušenějšího člena klubu, který nováčka provádí po prostorech a pravidla mu vysvětluje. Cílem je předejít v budoucnu konfliktům či nepříjemným rizikovým situacím, na které je subkultura citlivá.

Primární riziko, ze kterého obavu alespoň v částečném duchu sdílí většina členů subkultury, je ztráta soukromí. Od toho se odvíjí různá bezpečnostní opatření na akcích a v klubu – zákaz focení, vstup na zazvonění nebo s čipem, hodiny se zákazy vstupu na dveřích – a obecně uznávané pravidlo slušného chování ve smyslu, že se nelze bez dovolení přidat k aktivitám druhých.

¹⁰⁴ WILSON, B., ATKINSON, M.: Rave and Straightedge the virtual and the real: Exploring Online and Offline Experiences in Canadian Youth Subcultures. In: YOUTH & SOCIETY. 2005. Roč.36. číslo3. str. 278.

¹⁰⁵ POSPĚCH, P.: Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace. Praha: SLON. 2015. ISBN 978-80-7419-186-2. str. 57.

K regulaci prostoru klubu dochází skrze vnitřní i vnější mechanismy. Vnitřním mechanismem jsou samotní návštěvníci klubu, kteří mají pravidla natolik internalizována, že jsou schopni se hlídat sami navzájem, členská základna je tak malá, že špatná pověst by měla za následek odmítání ze strany všech členů a mohla by přejít až k uplatnění vnějšího regulativu, tj. možnosti provozovatelů klubu zasáhnout a sjednat tak nápravu k zajištění bezpečnosti prostoru. Tyto zásahy jsou spíše ojedinělé, ale dochází k nim. Je to moment, kdy se naplno projeví: „právo soukromého správce řešit vzniklé konflikty vlastními prostředky.“¹⁰⁶ Prostor je tak udržován bezpečný a zároveň otevřený pro zájemce o vstup, zároveň i prostor se stává sám regulačním mechanismem.

Různí návštěvníci klubu mají zároveň různý vztah k prostoru a s tím související sílu hlasu a přístup k jeho využívání. U pravidelných návštěvníků klubu se tak projevuje určitá forma kolonizace prostoru a překračování hranic soukromého a veřejného. Souvisí to s tím, že pro pravidelné návštěvníky se prostor stává předvídatelným a bezpečným, mají jej za vlastní a rozvíjí se u nich pocit rodinné pospolitosti a intimity. Pro ostatní návštěvníky to může naopak prostor činit méně čitelným.¹⁰⁷

BDSM jako forma lidské sexuality je pro aktéry zcela přirozenou součástí života, přičemž pro majoritní společnost může být pobuřující, sporná, minimálně nestandardní. Sami aktéři však nemají pocit, že by subkultura stála proti majoritní společnosti. Členství v subkultuře je osobní záležitostí. Subkultury ovšem nejsou formami bytí samy o sobě, Hebdige mluví o tom, že vznik subkultur je vždy reakcí na určité společenské klima či události. V tomto smyslu lze na BDSM subkulturu nahlížet jak na prostor, kde lze svobodně tvořit vlastní sexuální identitu a v duchu modernistické optiky také jako na snahu o vymezení se vůči jakémukoliv jejímu normování.¹⁰⁸

Obecně přijímanou hodnotou manifestovanou uvnitř i navenek je respekt k diverzitě sexuálních preferencí, kterou lze shrnout do hesla: „Každému, co se mu líbí.“ Navenek je tato diverzita manifestována v podobě stylu, který oplývá bohatou vizualitou vycházející z fetišismu a sexuální otevřenosti. Nelze si však myslet, že si každý může dělat skutečně všechno, co chce. Nadřazenější je pravidlo konzenzuality¹⁰⁹, totiž, že nelze nikomu ubližovat, aniž by předtím došlo ke vzájemné dohodě. Toto pravidlo, krom toho, že je jakousi základní etickou a lidskou bariérou, funguje zároveň jako určitá ochrana subkultury před negativním hodnotovým soudem z řad majoritní společnosti. Obavy, které prožívají členové subkultury, souvisí s riziky a hlavním rizikem je ztráta soukromí. Dílčí obavy pak

¹⁰⁶ POSPĚCH, P.: Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace. Praha: SLON. 2015. ISBN 978-80-7419-186-2. str. 70.

¹⁰⁷ Tamtéž str. 59-60.

¹⁰⁸ HEBDIGE, D.: Subculture: The meaning of style. London & New York: Routledge. 1997. ISBN 0-415-03949-5. str. 87-89.

¹⁰⁹ Tzv. SSC – safe, sane and consensual (bezpečně, s rozumem a vzájemným souhlasem). Pozn. autorky

mohou prožívat v oblastech bezpečnosti během sexuálních praktik a obavy kolem nalezení vhodného partnera.

K inkorporaci subkultury do majoritní společnosti dochází pouze v omezené míře, příkladem může být úspěch knihy i filmu Padesát odstínů šedi, ale také využití specifických materiálů a prvků v módním průmyslu (kůže, lesklý a mokrá vzhled, postroje, pouta a kovové prvky, guma). Tato komodifikace není aktéry vnímána zatím nijak negativně. Sami aktéři také zmiňují, že dochází k jisté ideologizaci, že už na ně není toliko nahlíženo jako na devianty.¹¹⁰

Subkulturní kapitál se získává především aktivní účastí na životě subkultury. Tato aktivita může být různého druhu. Nejprve jde o účast na akcích a srazech, přičemž jednou z možností, jak lze rychle subkulturní kapitál akumulovat, je vlastní ochota participovat na „akčnění“, tj. společných sexuálně laděných aktivitách patřících do BDSM rámce.

„Akčnění“ neboli také „hraní si“, je jedním z konstituujících prvků subkultury, kolem kterého se vše točí. Je to ten prvek stylu, kterým se subkultura vymezuje vůči majoritní společnosti, a zároveň také vnitřně upevňuje. Každý si sice nemusí „hrát“ v klubu, ale rozhodně si všichni „hrají“ doma. Majoritní společnost má jen sex, kdežto BDSM subkultura má i „hraní si“. Existují samozřejmě také lidé, kteří si „hrají“ doma, ale do klubu nechodí. Neznamená to však, že by stáli naprosto mimo subkulturní život. I tito lidé se pohybují v online světě, který je klíčový k vzájemnému seznamování. Obsahy online světa jsou provázané s děním ve světě reálném a vzájemně se ovlivňují, tudíž i člověk, který si „hraje“ jen doma a nesdružuje se v klubu, může být členem subkultury, přestože jen členem pohybujícím se na jejím okraji.

Pokud jde o akce, které mají více socializační charakter, je pro získání subkulturního kapitálu nutné být komunikativní, nevtíravě se zapojovat do rozhovoru a přinášet sám také podněty do diskuze. Cení se jakákoliv aktivita a snaha nějakým způsobem napomoci sociálnímu životu subkultury, jako je například pořádání akcí. Zájemci se mohou také pořadatelům akcí přihlásit jako dobrovolníci a pomoci tak s realizací samotné akce. Osoby s vysokým subkulturním kapitálem bývají často také lidé, kteří jsou zdatní v některé z mnoha BDSM disciplín, proto je zvyšování dovedností z tohoto pohledu důležité. Zvýšení dovedností přináší jednak větší prožitek sexuálnímu partnerovi, ale také větší jistotu a sebevědomí daného jedince. Z tohoto pohledu se vyplatí účastnit se tzv. workshopů, kde se lze dozvědět základy jednotlivých disciplín, přičemž ne všechny jsou technicky stejně náročné. Za

¹¹⁰ HEBDIGE, D.: Subculture: The meaning of style. London & New York: Routledge. 1997. ISBN 0-415-03949-5. str. 92-99.

náročnou je považována disciplína bondage, konkrétně shibari, jejíž úspěšné zvládnutí vyžaduje trénink.

Absolvování všech možných workshopů, neustálé akční v klubu a velká ochota k diskuzi s ostatními však není stoprocentní zárukou navýšení subkulturního kapitálu. Přílišná snaha může naopak ublížit, Sarah Thorton říká, že: „Nic nevyčerpá kapitál více, než pohled na někoho, kdo se příliš snaží.“¹¹¹

Kromě aktivní účasti a zvyšování dovednosti je cennou složkou subkulturního kapitálu také vztah jednotlivce k nástrojům, hračkám, ale také k oblečení, tj. k součástí BDSM stylu. Fetišismus je nedílnou součástí BDSM, přestože není obsažen v jeho názvu. Tento fetišismus se v hravé formě přenáší i do sběratelské a kutilské vášně pro předměty a oblečení. Debaty o hračkách a oblečení jsou neustálým obsahem běžných rozhovorů, tyto rozhovory mohou nabývat i značně technický ráz. Zajímavá hračka či kus oblečení se stává středem žádoucí pozornosti.

Členové subkultury jsou připraveni za různé aktivity a předměty v rámci subkulturního života utrácet peníze, což tvoří příležitost pro přeměnu subkulturního kapitálu v kapitál ekonomický. Dávají přednost investicím do kvalitních výrobků, ale poměrují při tom i jejich cenu. Běžné je zúročení kulturního kapitálu subkultury spojeného s určitou dovedností, kdy odborník na danou disciplínu začne předávat své znalosti dalším, někdy zadarmo, ale často také za finanční odměnu, přičemž je obvyklé, že například lektoři shibari si vyrábějí své vlastní provazy, které pak dále prodávají. Prostor pro zisk ekonomického kapitálu je tvořen i na akcích samotného klubu, kde mohou být prezentováni výrobci pomůcek, oblečení i doplňků, a díky systému vzájemných referencí je upřednostňován výrobce s větším subkulturním kapitálem. Díky subkulturnímu kapitálu lze také dobře odhadnout, případně ovlivnit vkus subkultury, což je pro výrobce užitečné. Informátoři uváděli, že jsou ochotni měsíčně zaplatit částky pohybující se na okraji řádu tisíců korun. Je proto logické, že prostředí subkultury jako takové je zajímavým místem trhu, jehož potenciál se může zvyšovat s narůstající členskou základnou.

BDSM styl vychází z erotiky a fetišismu. Upřednostňované barvy jsou černá a červená, materiály lesklé. U žen stříhy zvýrazňující ženskou postavu, korzety a vysoké podpatky. U mužů je variací méně, mimo civilní oblečení se lze setkat s formálním vzhledem v podobě košile či obleku, případně s kostýmovými variacemi od uniforem, až po středověké fantazie. U submisivních jedinců někdy také částečná, či úplná nahota doplněná obojkem (jak u mužů, tak u žen).

S kostýmy souvisí také velká obliba v hraní rolí, kdy také často dochází na to, že jsou role zasazené do jiných kontextů, toto převrácení rolí přispívá k vytváření většího erotického napětí. Například řádová

¹¹¹ THORNTON, S.: The social logic of subcultural capital. In: THORNTON, S., GELDER, K.: The subcultures reader. London: Routledge. 1997. ISBN 100415127270. str. 203.

sestra coby sexuální objekt, bezmocná učitelka apod. Jedná se o určitou formu brikoláže, kdy je cílem změnit význam obsahů a zajistit tak jejich větší výbušnost.¹¹²

Speciální oblastí je obliba latexu, PVC a podobných materiálů. Nelze si však představovat, že je tato vizualita manifestována vždy a za všech okolností. Někteří jedinci se sami nijak výstředně neoblékají, přestože si této estetiky cení a obdivují jí na ostatních. Není však na místě očekávat, že by lidé v latexu či v korzetu na vysokých jehlových podpatcích chodili běžně po ulici. Tato plná vizualita je prožívána pouze v bezpečném prostoru subkultury, kde je naopak umožněno každému obléknout se dle své fantazie, aniž by na něho druzí zírali a odsuzovali ho za jeho zevnějšek.

Některé oblečení či doplňky mají částečně také komunikační funkci, kdy lze, pomocí některých symbolů či znaků, určit sexuální preference daného jedince. Tato forma komunikace je záměrná a na první pohled viditelná, jak uvádí Hebdige: „Odlišuje se, je to viditelnou konstrukcí a významovou volbou. Poutá na sebe pozornost a chce být pochopena.“¹¹³ Jednoznačným typem takového oblečení či doplňku je například obojek nebo zvířecí ocas.

Znakem BDSM je trojná monáda, kterou někteří jedinci nosí na sobě v podobě šperku, případně u sebe na obrázku, není neobvyklé potkat jedince, kteří mají tento symbol vytetovaný. Tento symbol má také komunikační funkci navenek, kdy umožňuje, aby se lidé navzájem poznali mimo rámec subkultury, případně má také význam osobní – připomíná jedinci jeho vazbu k subkulturě.

Kromě oblečení a symbolů je nedílnou součástí stylu také fascinace různými erotickými pomůckami, které jsou v subkulturě povětšinou označovány slovem „hračky“ a samotné jejich užití k sexuálním účelům pak „hraní si“. Většina členů si v průběhu času buduje rozsáhlou sbírku hraček dle vlastních sexuálních preferencí. Prestiž dodávají svému majiteli hračky vyráběné na zakázku, z kvalitních materiálů, hračky ojedinělé a případně také historické. Tato téměř posedlost vychází samozřejmě ze základního sdružovacího prvku, který drží jednotlivé členy subkultury pohromadě, a to je společný zájem BDSM.

Vymezení přesných hranic BDSM subkultury je obtížné. Přestože není členská základna příliš velká, sdružuje osoby s jedním společným zájmem, ale mnoha dalšími. Její členové nemají žádný společný třídní původ. Je to množina, jež vzniká průnikem dalších subkulturních množin. Zásadní hodnotou je svoboda v různorodosti a samotní členové se brání zaškatulkování. Důraz je kladen na individuální prožitek každého jedince, který je určující i pro jeho vlastní autenticitu. Zároveň s nevelkou členskou

¹¹² HEBDIGE, D.: *Subculture: The meaning of style*. London & New York: Routledge. 1997. ISBN 0-415-03949-5. str. 106.

¹¹³ Tamtéž str. 101.

základnou je však zdůrazňováno soukromí a bezpečnost, proto i individuální prožitek se podřizuje pravidlům.

Na autenticitu v BDSM subkultuře není nahlíženo jako na něco, co by se spojovalo s nutností vymezení se vůči majoritní společnosti. Důraz je kladen především na osobní prožitek a na to, že si každý může svou sexualitu prožívat tak, jak bude sám chtít, nezávisle na tom, co si o tom ostatní myslí. Muggleton ostatně dodává, že členové subkultur často nechtějí vnímat sami sebe jako osoby, které stojí v opozici k majoritní společnosti, protože by to mohlo znamenat, že je jejich postoj jen vypočítavé gesto, nikoliv projev vnitřního já. Přitom osobní svoboda v oblasti sexuality může být definována jedinečně v protikladu nějaké nesvobody a diktátu těch druhých, tedy majoritní společnosti.¹¹⁴

Vůči vnějšímu okolí se subkultura vymezuje zejména fyzicky směrem k sobě – stažením se do polouzavřeného prostředí, což ovšem vychází z postoje, který vůči ní většinová kultura má. Ten, kdo má rád BDSM, se chce v klidu scházet v okruhu dalších podobně laděných jedinců a nechce být rušen.

Subkultura sama o sobě nemá tendenci se navenek okatě vůči majoritní společnosti vymezovat, je to majoritní společnost, která společný zájem subkultury – BDSM – vyčlenila ze svého pojetí normy. Náznaky vymezení lze nalézt pouze v podobě vzájemného potvrzování vlastního vztahu k sobě samém, a to v užívání výrazů „my“ a „druzí“ – „pistácie“ a „vanilky“. Subkultura také přejala z většinové kultury pojem „úchyl“, ale zbavila ho negativních konotací. V subkultuře „úchyl“ označuje právoplatného, autentického člena.

Hodnotou, která vymezuje hranici subkultury navenek, je naprostá sexuální otevřenost ve smyslu neodsuzování jakékoliv sexuální preference, která je v souladu s pravidly konsenzuality. Tato otevřenost se odráží v BDSM stylu, který je provokativní a nabitý sexuálními obsahy. Sexuální otevřenost paradoxně tvoří subkulturu jednoduše přístupnou pro nové zájemce, a zároveň drží nenásilným způsobem hranice vymezení vůči majoritní společnosti, která takto otevřená ve své sexualitě nikdy být nemůže.

Referenční rámec vztahující se k sexualitě mají vyznavači BDSM odlišný od majoritní společnosti, proto je pro ně sdružování se za předmětem společného zájmu (BDSM) důležité – svět se stává pochopitelný a smysluplný. Jedinec už ví, že není se svou odlišnou sexuální preferencí sám, může se ve společnosti stejně smýšlejících uvolnit a naplno projevit. Začátečník může v bezpečném prostoru subkultury objevovat a zkoušet různé techniky, ke kterým by se sám dostával mnohem obtížněji. Vzniká prostor pro tvorbu vlastní identity a realizaci.

¹¹⁴ MUGGLETON, D.: Inside subculture: The postmodern meaning of style. Oxford: Berg. 2000. ISBN 1 85973 352 2. str. 150.

Seznam literatury

- BELL, D.: Kulturní rozpory kapitalismu. Praha: Sociologické nakladatelství. 1999. ISBN 8085850-84-2.
- BOURDIEU, P.: The forms of Capital. In: RICHARDSON, J.E. (ed.): Handbook of Theory of Research for the Sociology of Education. New York: Greenwood press. 1986. ISBN 10-0313235295.
- ČIČMANEC, N.: Sadomasochismus sexuální variace, životní styl. Diplomová práce. Brno: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně FHS.2009.
- GREENER, T., HOLLANDS, R.: Beyond Subculture and Post-subculture? The Case of Virtual Psytrance. In.: Journal of Youth Studies. 2006. Roč. 9. číslo 4. str.393-418.
- HEBDIGE, D.: Subculture: The meaning of style. London & New York: Routledge. 1997. ISBN 0-415-03949-5.
- HENDL, J.: Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metod a aplikace. 1.vyd. Praha: Portál. 2005 ISBN 80-7367-040-2.
- HEŘMANSKÝ, M., NOVOTNÁ, H.: Hudební subkultury. In.: JANEČEK, P. (ed.): Folklor atomového věku: Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti. Praha: Národní muzeum, FHS UK. 2011. ISBN 987-80-87398-11-1.
- CHERAGHI, M. a kol.: Ethical challenges of researchers in qualitative studies: the necessity to develop a specific guideline. In: Journal of medical ethics and history of medicine. Vydáno online 2014. Roč. 14. číslo 7. Dostupné z goo.gl/VgbvP8.
- JOZÍFKOVÁ, E.: Sexuální submisivita, dominance a fenomén sadomasochismu. Doktorská disertační práce. Praha: PF UK. 2007.
- KOLÁŘOVÁ, M.(Ed.): Revolta stylem: Hudební subkultury mládeže v České republice. Vyd.1.. Praha: SLON. 2011. ISBN 978-80-7419-060-5.
- MACEK, J.: Fandom a text. Triton. 2006. ISBN 80-7254-856-5.
- MROZEWSKI, T.: How do kinky people know what they know. Diplomová práce. London: Western faculty media and information studies. 2010.
- MUGGLETON, D.: Inside subculture: The postmodern meaning of style. Oxford: Berg. 2000. ISBN 1 85973 352 2.
- POSPĚCH, P.: Od veřejného prostoru k nákupním centrům: svět cizinců a jeho regulace. Praha: SLON. 2015. ISBN 978-80-7419-186-2.
- ORTMANN, D.M., SPROTT, R.A.: Sexual Outsiders: Understanding BDSM sexualities and communities. 1.vyd. Plymouth: Rowman & Littlefield publishers, Inc. 2013. ISBN 978-1-44-22-1735-5.
- POSPÍŠIL, M.: Vnitřní coming out u lidí praktikujících BDSM. Diplomová práce. Olomouc: FF UPOL. 2013.
- ŘEZNÍČKOVÁ, Z.: Proces coming outu u žen se zaměřením na BDSM: analýza výpovědí návštěvnic BDSM klubu v Praze. Bakalářská práce. Praha: FHS UK. 2011
- SMOLÍK, J.: Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky. Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

STULÍKOVÁ, V.: Od veřejného ke sdílenému prostoru: městský park v symetrické perspektivě. In: Cargo. 2015. Roč.1. číslo.2. str.67-94

ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K.: Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd.1. Praha: Portál. 2007. ISBN 978-80-7376-313-0.

THORNTON, S.: The social logic of subcultural capital. In: THORNTON, S., GELDER, K.: The subcultures reader. London: Routledge. 1997. ISBN 100415127270.

TURLEY, E., KING, N., BUTT, T.: It started when I barked once when I was licking his boots!': a descriptive phenomenological study of the everyday experience of BDSM. In: Psychology and sexuology. Routledge. 2011. Roč.2.číslo 3. str.123-136.

WEISS, M.: Techniques of pleasure: BDSM and the circuits of sexuality. Vyd 1. USA: Duke university press. 2011. ISBN 978-0-8223-5159-7.

WILSON, B., ATKINSON, M.: Rave and Straightedge the virtual and the real: Exploring Online and Offline Experiences in Canadian Youth Subcultures. In: YOUTH & SOCIETY. 2005. Roč.36. číslo3. str. 276-311.

Prameny

Bdsm.cz: magazín. [online] ©1998-2011. [cit. 2017-05-27] Dostupné z <http://www.bdsm.cz/>.

JOZÍFKOVÁ, E.: O bolest samu většinou nejde. In: Psychologie dnes. 2008. Roč. 14, č. 5, s. 44-47.

Prague fetishweekend. In:fetishweekend. [online] ©2013-2017. [cit. 2017-05-27]. Dostupné z <http://fetishweekend.cz/>.

Samurai – zakázková výroba. [online] ©2006-2017. [cit. 2017-05-09] Dostupné z <http://www.samshop.cz/>.